

Noora Kajaluoto

ALVAR AALLON RIIHITIEN KOTITALON KOKOLATTIAMATON KORJAUS JA SUOJAUSSUUNNITELMA

Opinnäytetyö

Artenomi

Restauroinnin koulutus

2022

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Artenomi (AMK)
Tekijä	Noora Kajaluoto
Työn nimi	Alvar Aallon Riihitien kotitalon kokolattiamaton korjaus ja suojaus-
suunnitelma	
Toimeksiantaja	Alvar Aalto -säätö
Vuosi	2022
Sivut	73 sivua
Työn ohjaaja(t)	Sanna Pitkäniemi-Toroska, Joni Rousku, Susanna Pusa

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön aiheena oli Alvar Aallon Helsingin Munkkiniemessä sijaitsevan Riihitien kotitalon kaksi kokolattiamattoa. Toinen matto sijaitsee talon ateljeehuoneessa ja toinen kirjastossa. Kokolattiamatot ovat villasekoitteisia, teollisesti valmistettuja mattoja. Matot on kiinnitetty pingottamalla kiristyslistan avulla seinää vasten ja niiden alla on huopamatto. Kotitalo on Alvar Aalto -säätön omistuksessa ja se toimii nykyään kotimuseona. Säätö toimii myös tämän työn tilaajana. Työn tarkoituksena oli korjata matot ja suunnitella, miten ne voisi suojata suurelta kävijämäärältä myös tulevaisuudessa. Talolla käy vuosittain yli 20 000 vierailijaa, joten matot ovat osittain kovalla kulutuksella.

Tutkimusongelmana oli mattojen korjausmenetelmien löytäminen ja oikeanlaisten suojausmenetelmien pohtiminen. Tutkimus on kvalitatiivinen, tiedonhankinnan strategiana käytetään tapaustutkimusta ja muita tutkimusmenetelmiä ovat havainnointi, haastattelu, historia-tutkimus ja merkitysanalyysi. Havainnoinnilla pyrittiin selvittämään mattojen vauriot ja kunto, jotta ne voitiin korjata oikeilla menetelmillä. Haastattelulla selvitettiin Aallon talon maton historiaa ja kokolattiamattojen konservoivia korjaustekniikoita. Historiantutkimuksella pyrittiin selvittämään kokolattiamattojen historiaa, lattiapäällysteiden historiaa ja kokolattiamattojen historiaa Suomessa. Merkitysanalyysin avulla pohdittiin oikeita menetelmiä maton suojaukselle.

Haastattelujen ja lähdekirjallisuuden avulla löydettiin oikeat menetelmät kokolattiamattojen konservointia varten. Matot korjattiin konservoivin menetelmin ja kuluneet kohdat retusoi-tiin tekstiilimaalilla. Kokolattiamattojen suojausmenetelmistä tehtiin merkitysanalyysin perusteella ehdotus Alvar Aalto -säätölle.

Asiasanat: Alvar Aalto, kokolattiamatto, merkitysanalyysi, retusointi, tekstiilikonservointi

Degree	Bachelor of Culture and Arts
Author	Noora Kajaluoto
Thesis title	Renovation and protection of fitted carpets in Alvar Aalto's Riihitie home
Commissioned by	Alvar Aalto foundation
Time	2022
Pages	73 pages
Supervisor	Sanna Pitkäniemi-Toroska, Joni Rousku, Susanna Pusa

ABSTRACT

The subject of the thesis was two fitted carpets in Alvar Aalto's home on Riihitie. One of the carpets is in the atelier room and the other in the library. The fitted carpets are a mix of wool and synthetic fibre and they are industrial production. These carpets are attached by tightening them with a strip of wood and under the carpets there is a felt mat. The house is owned by the Alvar Aalto foundation and it is currently a house museum. The Alvar Aalto foundation is also the commissioner of this thesis. The purpose was to repair the fitted carpets and find a way to protect them from a large number of visitors also in the future. There are over 20 000 visitors per year, so the carpets are partly in heavy use.

The research problem was to find the right ways to repair the carpets and to consider the right techniques to protect the carpet. This research is qualitative, the strategy of the research is case study and other research methods are observation, interview, historical research and relevance analysis. The damage and condition of the carpets were analysed by observation to establish the right repair method. The history fitted carpets, floor coverings and fitted carpets in Finland was studied by history research. Relevance analysis helped find the right ways to protect the carpet.

A proper way to conserve the fitted carpets were found by interviews and sources of reference. The carpets were repaired by conservative methods and the threadbare parts were retouched with textile paint. A proposal for action was made to the Alvar Aalto foundation based on the relevance analysis.

Keywords: Alvar Aalto, fitted carpet, relevance analysis, retouching, textile conservation

SISÄLLYS

KÄSITELUETTELO	6
1 JOHDANTO	7
2 TYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET	8
2.1 Tutkimusmenetelmät	9
2.2 Tutkimuksen käsittekartta ja viitekehys	12
2.3 Tutkimuskysymykset	13
2.4 Lähdekirjallisuus ja aikaisemmat tutkimukset	14
3 ALVAR, AINO JA ELISSA AALTO	14
3.1 Riihitien kotitalo	16
3.2 Ateljeetilan ja kirjaston kokolattiamatot	20
4 TEKSTIILIKUITUJEN HISTORIA	23
5 OTTEITA LATTIAPÄÄLLYSTEIDEN HISTORIASTA	24
5.1 Mattojen historiasta Suomen alueella	24
5.2 Otteita lattiapäällysteiden historiasta maailmalla	26
5.3 Kokolattiamatoista yleisesti	28
5.4 Kokolattiamattojen valmistus Suomessa	29
6 MATERIAALITUTKIMUKSET	30
7 MERKITYSANALYYSI	40
8 KOKOLATTIAMATTOJEN KORJAUS- JA SUOJAUSMENETELMÄT ...	44
8.1 Kirjaston kokolattiamaton korjaukset	46
8.2 Kirjaston kokolattiamaton värjäys	53
8.3 Ateljeetilan kokolattiamaton korjaus	56
9 TOIMENPIDE-EHDOTUKSET ALVAR AALTO -SÄÄTIÖLLE	59
10 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	60
11 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO	61
12 POHDINTA	65

LÄHTEET69

KUVALUETTELO

KÄSITELUETTELO

Kokolattiamatto: koko lattian peittävä kiinteä tekstiilimatto (Kielitoimiston sanakirja 2022).

Lattiapäällysteet: lattiarakenteen päällimmäinen osa (Ahonen 1992, 10).

Retusoida: korjailla, parannella (Kielitoimiston sanakirja 2022).

Tekstiilikonservointi: tekstiilimateriaalien ennaltaehkäisevä ja rakenteellinen konservointi eli vaurioiden laajenemisen estäminen ja vaurioituneiden kohtien korjaaminen (Rantala ym. 1989, 8).

Villasekoitekangas: kangas, jossa on villan lisäksi muita kuituraaka-aineita (Kielitoimiston sanakirja 2022).

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on Alvar Aallon Helsingin Munkkiniemessä sijaitsevan kotitalon ateljeetilassa ja kirjastossa sijaitsevien kokolattiamattojen korjaus, pintanukan retusointimahdollisuuksien tutkiminen ja suojausmenetelmien pohdinta. Työ on tarkoitus tehdä kevään 2022 aikana. Aihe löytyi tiedustelemalla aihetta eri tahoilta perustuen omiin kiinnostuksen kohteisiini. Haluan tulevaisuudessa työskennellä interiöörien parissa ja kohteena Alvar Aallon kotitalo on ainutlaatuinen. Restauroinnin alalle saadaan uutta tietoa kokolattiamattoista, sillä niiden korjauksista ei ole saatavissa julkista materiaalia. Talo on myös kansainvälisesti merkittävä arkkitehtuurikohde. Riihitien talo toimii nykyään kotimuseona, ja interiööri halutaan säilyttää nykyisessä asussaan niin pitkään kuin mahdollista.

Ateljeetilaan ja kirjastoon on asennettu kokolattiamatot myöhemmässä vaiheessa. Matot ovat vuosien kuluessa rispaantuneet ja lähteneet purkautumaan reunoista. Ne ovat osittain irrallaan ja niiden pintanukka on kulunut. Museolla on nykyään paljon kävijöitä ja matot kuluvat jatkuvasti. Vierailijat eivät pääse enää kirjastoon, sillä tilan matto on niin kulunut, että sen säilyminen halutaan taata estämällä vierailijoiden pääsy tilaan.

Työn aluksi tutkitaan millä eri menetelmillä mattoja voisi korjata. Apuna käytetään haastatteluja sekä tekstiilikonservoinnin kirjallisuutta. Lähdekirjallisuuden avulla tutkitaan lattiapäällysteiden historiaa yleisesti ja sekä niiden valmistusmenetelmiä. Materiaalitutkimuksilla ja havainnoinnilla selvitetään mattojen laatu. Tavoitteena on korjata matot, kiinnittää ne takaisin paikoilleen ja estää niiden purkautuminen. Lisäksi tutkitaan, voiko kirjaston kokolattiamaton pintaa retusoida. Tarkoituksena on myös pohtia, miten matot saisi suojattua niin, että ne säilyisivät paikallaan mahdollisimman pitkään. Matot korjataan paikan päällä talossa ja tavoitteena on käyttää konservoivia menetelmiä.

Aihe on haastava, sillä kokolattiamattojen restaurointeja ei ole juurikaan tehty Suomessa. Mattojen konservointeja on toki tehty paljon. En ole itse työskennellyt kokolattiamattojen tai tekstiilien parissa, joten selvittävää riittää.

Työssä pitää siis etsiä tietoa laajasti eri lähteistä ja selvittää mikä olisi paras menetelmä tavoitteen saavuttamiseksi.

Tässä tutkimuksessa saadaan selville, onko kokolattiamattojen korjaaminen mahdollista ja työn tuloksena saadaan tietoa siitä, voiko kokolattiamattoja korjata kestävin konservoivien menetelmin. Tässä työssä tehdään ehdotus Alvar Aalto -säätiolle mattojen suojaustoimenpiteistä.

Asiakkaana ja yhteistyökumppanina työssä on Alvar Aalto -säätio. Säätio huolehtii Alvar Aallon aineellisen ja henkisen perinnön jatkumisesta, ja pitää yllä myös Aallon perheen kotitaloa Helsingin Munkkiniemessä. Säätio vastaa myös Alvar Aalto -akatemia sekä säätion rakennusperintöyksikön toiminnasta. Rakennusperintöyksikkö tarjoaa apua Aallon rakennusten korjauksessa, ja akatemia järjestää tapahtumia sekä edistää modernin arkkitehtuurin koulutusta muun muassa. Säätion puolelta ohjaajana ja yhteyshenkilönä toimii Joni Rousku. Lisäksi työtä ohjaa myös säätion konservaattori Susanna Pusa. Alvar Aalto -säätio maksaa tämän tutkimuksen materiaalikulut.

2 TYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET

Alvar Aalto -säätio ylläpitää Aallon suunnitteleamia ja suojeltuja kohteita. Säätio ylläpitää myös Munkkiniemessä Riihitiellä sijaitsevaa Alvar Aallon kotitaloa. Alvar ja Aino Aalto suunnittelivat ja rakennuttivat talon, joka valmistui vuonna 1936. Aallot muuttivat taloon kahden lapsensa kanssa. Aino kuoli vuonna 1949 ja Alvar meni uusiin naimisiin arkkitehti Elsa (Elissa) Mäkinien kanssa. Elissa asui talossa kuolemaansa asti, vuoteen 1994. Talo siirtyi säätiolle vuonna 1998 ja vuoden 2000–2002 peruskorjauksen jälkeen talo on ollut auki yleisölle ja toimii kotimuseona. (Isohauta 2002, 5.) Kävijöitä museossa on vuosittain yli 20 000.

Työn tavoitteena on tutkia ateljee- ja kirjastotilan kokolattiamattoja ja löytää oikeanlaiset korjausmenetelmät ja toteuttaa ne konservoinnin periaatteiden mukaisesti. Tutkimuksen tulos on oikeiden korjaus- ja suojausmenetelmien löytäminen kokolattiamatoille. Matot korjataan, kiinnitetään paikoilleen ja kuluneet kohdat retusoidaan tarvittaessa. Työssä pohditaan, miten matot voisi suojata

niin, ettei se vaikuta liikaa tilan esteettiseen ilmeeseen. Työn painotus on produktiivinen. Restaurointi- ja konservointityön osuus on siis maton kuluneiden kohtien korjaus ja mahdollinen retusointi ja maton uudelleen kiinnitys. Työosuudessa tutkitaan myös, onko maton alla säilynyt alkuperäinen korkkilinoleumilattia. Kirjallisessa osuudessa tehdään merkitysanalyysi, jotta voidaan pohtia oikeita menetelmiä maton säilymisen kannalta. Lähteiden ja haastattelujen avulla pohditaan, millä menetelmillä mattoa voidaan restauroida ja konservoida.

2.1 Tutkimusmenetelmät

Tässä opinnäytetyössä käytetään kvalitatiivisia eli laadullisia menetelmiä. Tiedonhankinnan strategiana on tapaustutkimus, jossa voidaan tutkia ilmiötä monipuolisesti ja hankkia tietoa monin tavoin. Muita aineiston hankinnan metodeja ovat havainnointi, haastattelu, merkitysanalyysi ja historiantutkimus.

Tapaustutkimuksessa ilmiö on tietyssä ympäristössä, tässä tapauksessa kokolattiamatto kulttuurihistoriallisesti merkittävässä kohteessa. Tapaustutkimusten lähtökohta on toiminnallinen ja niiden tuloksia voidaan soveltaa käytännössä. (Metsämuuronen 2003, 170.) Tapaustutkimuksen tarkoituksena on tutkia intensiivisesti kohdetta, joka on usein sosiaalinen. Tutkimuskohteesta pyritään saamaan mahdollisimman tarkka, laaja-alainen ja selkeä kuvaus. (Anttila 1998, 252.) Sosiaalisen tutkimusnäkökulman voi tässä tutkimuksessa yhdistää Alvar Aaltoon ja kansainväliseen kulttuuriperintöön.

Tapaustutkimus sopii tähän tutkimukseen, sillä kohde on kulttuurihistoriallisesti merkittävä ja siihen liittyy Alvar Aallon elämä ja perintö. Alvar Aalto henkilönä ja hänen perheensä tuovat lisäarvoa tutkimuksen sosiaaliseen puoleen. Kohde on museo ja siitä ollaan kiinnostuneita niin taiteellisessa kuin sosiaalisessa merkityksessä. Alvar Aalto korosti arkkitehtuurissaan ihmisen ja ympäristön suhdetta toisiinsa. Tutkimuksessa paneudutaan tiettyyn objektiin kohteessa eli kokolattiamattoon ja siihen, miten tällainen sisustuksen kiinteä osa interiööriä vaikuttaa ympäristöön ja kokonaisuuteen. Tutkimuksessa myös selvitetään tarkasti, miten mattoa voi konservoida ja suojella, jotta interiööri pysyisi samankaltaisena.

Havainnoinnin avulla saadaan välitöntä ja suoraa tietoa kohteesta, ja havainnoimalla ollaan tapahtumien, tai tässä tapauksessa kohteen, luonnollisessa ympäristössä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Kaiken tieteellisen tutkimuksen lähtökohtana on havainnointi ja se soveltuu kaikenlaiseen tieteellisen aineiston kokoamiseen. Tietojen keräämisen tulee olla systemaattista ja tarkempaa kuin arkielämässä. Aineiston kerääminen tutkimukseen havainnoimalla on tarkempaa kuin arkielämän havainnointi. Havainnot voivat kohdistua myös fyysisiin kohteisiin, tässä tapauksessa kokolattiamattoon. Suora havainnointi on sellaista, jossa tutkittava kohde ei ole osana tilannetta, ja esimerkiksi käsityön ja muotoilun tutkimuksessa suora observointi on kohteen fyysikaalisten ja teknisten ilmiöiden havainnointia. (Anttila 1998, 218.)

Havainnointiin sisältyy tässä tapauksessa valokuvaaminen ja rakenteen tarkempi tutkiminen. Havainnoimalla saadaan selville, miten matto on kiinnitetty alustaan, miten se on vaurioitunut ja mitkä kohdat tulee korjata. Maton suojaamisen kannalta tulee havainnoida ympäristöä ja kokonaisuutta, jossa matto sijaitsee. Havainnoinnin perusteella voidaan valita parhaat korjaus- ja suojausmenetelmät.

Haastattelu on tarpeellinen tutkimusmetodi silloin, kun tarvitaan haastateltavan kohteen tietoa, kokemusta ja havaintoja tutkimuksen kohteesta. Haastattelu on tutkijan ja haastateltavan välinen keskustelu, jossa yhteistoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja tapahtunut keskustelu analysoidaan haastattelijan toimesta. Haastattelu voi olla strukturoitu eli kysymykset on mietitty tarkasti etukäteen tai strukturoimaton, jolloin haastateltava kertoo vapaasti asioista. (Anttila 1998, 230.) Tässä tutkimuksessa haastatellaan museoalan ammattilaisia.

Kokolattiamattojen konservointi- tai restaurointitöistä ei löytynyt lähdemateriaalia. Sellaisia on saatettu tehdä, mutta aineistot eivät ole julkisia. Lähdemateriaalin niukkuus on ymmärrettävää, sillä kokolattiamatto on materiaalina melko moderni. Haastattelujen avulla saadaan selville, mitä vastaavissa kohteissa on aikaisemmin tehty tai mitä matolle voisi mahdollisesti tehdä. Haastatteleamalla henkilöitä, jotka tietävät Riihitien talon korjaushistoriasta, saadaan mahdollisesti selville, milloin kokolattiamatot on asennettu.

Merkitysanalyysi on Suomen museoliiton kehittämä menetelmä, jonka avulla voidaan arvioida objektin tai museokokoelmien merkityksiä, arvoja ja näkökulmia ja tuoda esille uutta kulttuuriperintötietoa. Merkitysanalyysi auttaa kohdentamaan museon resursseja tehokkaammin kokoelmien hallintaan, hoitamiseen ja hyödyntämiseen. Analyysikohteen merkityksiä pohditaan tiettyjen kriteerien avulla. Arviointikriteerejä on seitsemän ja ne ovat edustavuus, autenttisuus, yhteisöllinen merkitys, ideaalitila, hyödynnettävyys, käytettävyys, historiallinen ja kulttuurinen merkitys sekä elämyksellinen ja kokemuksellinen merkitys. (Häyhä ym. 2015, 10, 13.)

Merkitysanalyysin avulla pohditaan kokolattiamaton suojeluarvoja ja menetelmiä suojaukselle. Merkitysanalyysin toteutuksen ja esitystavan saa valita vapaasti. Menetelmä koostuu näkökulman ja kohteen valinnasta sekä niihin perehtymisestä. Merkitysanalyysi muodostuu tiettyjen kriteerien avulla tehtävästä merkitysten arvioinnista. (Häyhä ym. 2015, 7–10.)

Merkitysanalyysin avulla voidaan pohtia, mikä olisi paras tapa suojata matto vierailijoilta. Suojaus tulee toteuttaa niin, että se ei muuta liikaa tilan esteettistä ilmettä. Analyysin avulla voidaan myös pohtia sitä, mikä on maton merkitys koko tilaa ajatellen, jos sen joutuu tulevaisuudessa vaihtamaan uuteen.

Historiantutkimuksessa keräillään, yhdistetään ja arvioidaan tietoa eri lähteistä, ja näitä yhdistämällä voidaan rekonstruoida menneisyyttä. Tällä tavoin saadaan todennettua faktoja ja mahdollisesti julkaistua tietoa, jota ei aiemmin ole julkaistu. Historiantutkimuksen lähteitä ovat esimerkiksi asiakirjat ja arkistot. (Anttila 2002, 313–314.)

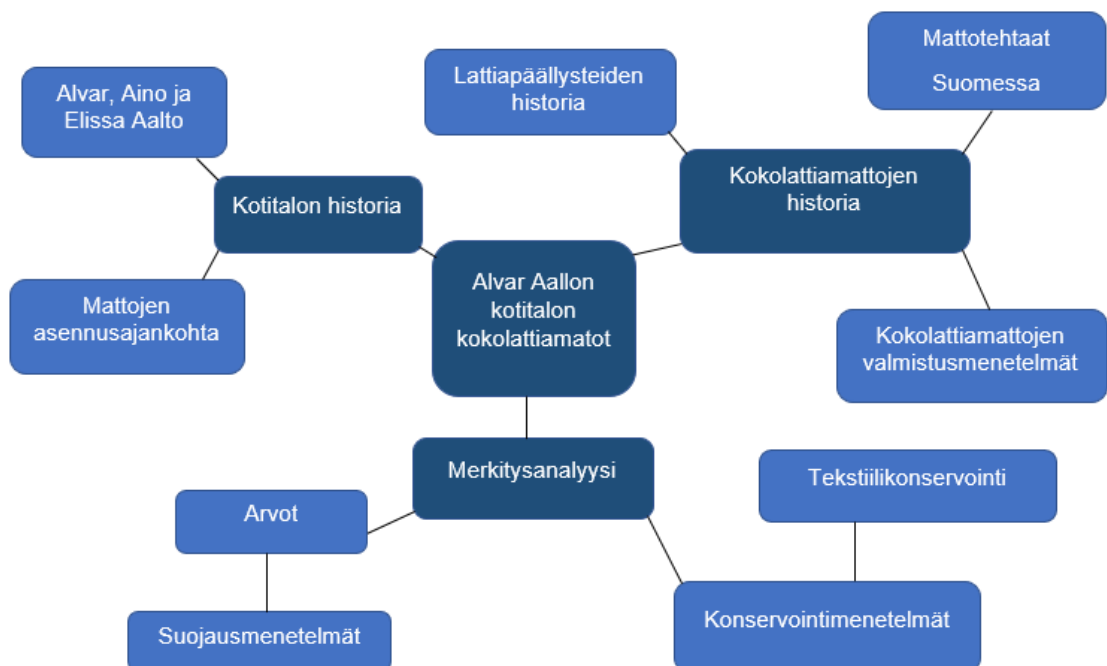
Historiantutkimuksella pyritään tässä työssä selvittämään kokolattiamattojen historiaa maailmalla ja Suomessa sekä valmistusmenetelmiä ja käyttötarkoituksia. Lisäksi historiantutkimuksella selvitetään maton alkuperää ja asennusajankohtaa. Tekstiilikuitujen historiaa tutkimalla voidaan mahdollisesti myös päätellä maton valmistusajankohta.

Materiaalitutkimuksilla selvitetään kokolattiamatoissa olevia kuituja. tutkimukset tehdään laboratoriossa mikroskoopin avulla. Materiaalitutkimuksen avulla

voidaan päätellä kokolattiamattojen valmistusmateriaaleja. Kuitujen laadusta voidaan mahdollisesti päätellä ovatko matot samanlaisia ja millä aikakaudella ne on valmistettu. Kokolattiamattoja vanhoissa kohteissa on tavattu vaihtaa, kun ne alkavat hajota, joten tässä tutkimuksessa täytyy kokeilemalla löytää mahdollinen korjaustapa.

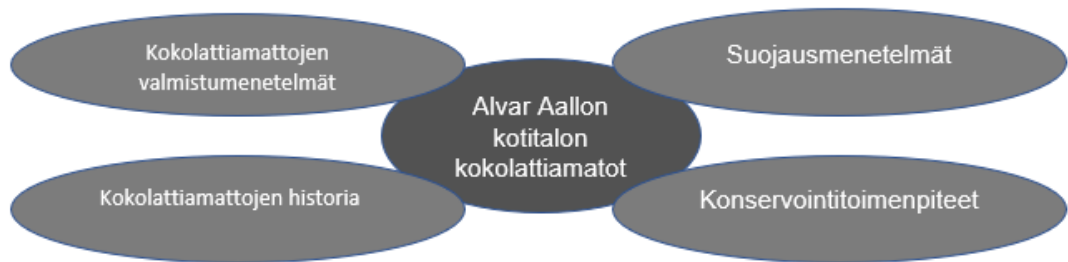
2.2 Tutkimuksen käsittekartta ja viitekehys

Käsittekartalla ja viitekehyksellä voidaan jäsenellä tutkittavan ilmiön eri näkökohtia ja tutkia niiden välisiä yhteyksiä. Viitekehys on yleensä visuaalinen malli ilmiössä esiintyvistä yhteen liittyvistä tekijöistä. Asiakokonaisuudet ovat viitekehyksessä yleensä laajoja. Viitekehyksessä osoitetaan suora yhteys tutkimusasetelmaan. Käsittekartta on laajempi kuin viitekehys ja siinä osoitetaan käsitteiden järjestys ja niiden välinen hypoteettinen vaikutussuunta. Käsitteet eivät muodosta teoriaa, mutta niiden avulla voidaan muodostaa kategorioita ja järjestää aineistoa. Käsittekartan tulisi muodostua käytännöllisistä käsitteistä ja ne asetetaan järjestykseen niin, että niiden hypoteettinen vaikutussuunta on näkyvillä. (Anttila 1998, 102). Kuvassa 1 näkyy tämän tutkimuksen käsittekartta.

Kuva 1 Käsittekartta (Kajaluoto 2022)

Työn taustan, tavoitteiden perusteella tutkimukselle lähdettiin määrittelemään tutkimusasetelmaa käsitekartan ja viitekehysten avulla. Käsitekartta auttavaa rajaamaan ja hahmottamaan tutkimuksen sisältöä ja joiden pohjalta valitaan menetelmät. Viitekehyksessä nähdään ilmiöön liittyvät tekijät suhteessa toisiinsa ja tutkimuksen lähtökohdat selvenevät. (Anttila 1998, 97.) Alla olevassa viitekehyksessä on avattu tutkimuksen yhteen liittyvät tekijät visuaalisesti havainnollistamalla.

Kuva 2 Viitekehys (Kajaluoto 2022)

Viitekehysten keskiössä on kokolattiamatot. Lähdeaineistoista löytyvien tekstiilien konservointimenetelmien ja kokolattiamattojen valmistusmenetelmien perusteella tehdään tarvittavat restaurointi- ja konservointitoimenpiteet. Korjausmenetelmiä pyritään etsimään tekstiilikonservoinnin kirjallisuudesta sekä haastatteleamalla tekstiilikonservaattoreita. Kokolattiamattojen historian tutkimus auttaa korjausmenetelmien pohdinnassa. Valmistusmenetelmistä haetaan tukea tähän. Tutkimuksessa pohditaan lisäksi, miten kokolattiamatot voidaan suojata kulumiselta.

2.3 Tutkimuskysymykset

Tutkimusongelman perusteella ja viitekehysten avulla valitut tutkimuskysymykset ovat:

Päätutkimuskysymys: Millä menetelmillä Alvar Aallon Riihitien kotitalon kokolattiamatto voidaan korjata?

Alatutkimuskysymys: Tulisiko kokolattiamatto suojata jollain tavoin kulumiselta?

Tutkimuskysymykset valikoituivat sen perusteella, mitä kokolattiamatoille tässä tutkimuksessa tehdään ja mikä on tutkimusongelma. Alatutkimuskysymys liittyy ateljeetilän mattoon ja sillä saadaan vastaus oikeille suojaustoimenpiteille. Tutkimuksen tavoitteena on löytää oikeat korjausmenetelmät kokolattiamatoille, korjata ne ja tehdä ehdotus Alvar Aalto -säätöille kokolattiamattojen suojausmenetelmistä.

2.4 Lähdekirjallisuus ja aikaisemmat tutkimukset

Lähdekirjallisuutena kokolattiamaton rakenteeseen ja korjausmenetelmiin liittyen käytetään suomalaista rakennusalan kirjallisuutta ja tekstiilikonservoinnin kirjallisuutta. Taustatietoa etsitään kansainvälisestä konservoinnin alan tutkimuskirjallisuudesta liittyen mattoihin. Lattiapäällysteiden historiaan liittyen etsitään tietoa kansainvälisistä alan kirjoista, artikkeleista ja tutkimuksista sekä suomalaisesta rakennusalan kirjallisuudesta. Lähdeaineistoa etsitään siis aiheista matto, lattiapäällysteet ja kokolattiamatot.

Aineiston etsintään käytetään muun muassa AATA online -, BCIN -, CoOL Conservation OnLine -, Finna.fi - ja Pro Quest -tietokantoja. Lisäksi käytetään Google Scholar -hakupalvelua. Kansalliskirjaston hakupalvelusta etsitään pienpainatteita ja Kansallisarkiston hakupalvelusta tietoa mattotehtaista. Kansalliskirjastossa käydään lukemassa vanhoja sanomalehtiä.

Talon korjaushistoriaa ja maton asennukseen liittyviä tietoja tiedustellaan Alvar Aalto -säätöön arkistosta. Kokolattiamattojen käytöstä Alvar Aallon suunnittelemissa kohteissa Riihitien kotitalon maton asennuksen ajankohtana etsitään myös yhteyksiä mattojen taustoista.

3 ALVAR, AINO JA ELISSA AALTO

Hugo Alvar Henrik Aalto (1898–1976) oli 1900-luvun tunnetuimpia arkkitehtejä ja hänellä oli suuri vaikutus aikakautensa arkkitehtuurin kehitykseen. Aalto suunnitteli rakennusten lisäksi huonekaluja ja lasiesineitä. Aalto on kotoisin Kuortaneelta, joka sijaitsee Etelä-Pohjanmaalla. (Ray 2005.) Aalto kasvoi

neljä lapsen perheessä, johon kuului ruotsinkielinen äiti Selma sekä suomenkielinen isä Johan. Perhe muutti myöhemmässä vaiheessa Alajärvelle. Opiskeluaikoinaan Aalto joutui osallistumaan sisällissotaan. (Leskinen 2021, 22.)

Alvar Aalto edusti modernia tyyliä ja hänen aktiivisin kautensa oli juuri Suomen itsenäistymisen jälkeisinä vuosikymmeninä. Aalto valmistui arkkitehdiksi Helsingin teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1921. Suomen arkkitehtuurissa oli tuolloin valtasuuntauksena kansallisromanttisuus. Aalto ei ollut kiinnostunut kansallisromantiikasta, vaan otti vaikutteita Välimeren maiden arkkitehtuurista. Aalto alkoi toteuttaa varsin omaperäisesti kansainvälistä modernismin tyyliä jo hyvin varhaisessa vaiheessa urallaan. Varsinkin Aallon vuonna 1932 suunnittelemassa Paimion tuberkuloosiparantolassa näkyy hänen persoonallinen tulkintansa modernismista. (Isohauta 2002, 1.)

Modernismin saapuessa Suomeen 1920–30-lukujen vaihteessa, Aalto ei vielä noussut esille muiden arkkitehtien joukosta. Hänen roolinsa uudenlaisen arkkitehtuurin tuojana ajoittuikin juuri Riihitien talon valmistumisen ajanjaksoon, jolloin hän muokkasi kansainvälistä modernismia luonnonläheisemmäksi ja toi yhteen tradition ja tulevaisuuden. (Isohauta 2002, 1.)

Aalto perusti oman arkkitehtitoimisto Jyväskylään, palkkasi avustajaksi arkkitehti Aino Marsion ja meni hänen kanssaan naimisiin vuonna 1924. He saivat kaksi lasta, Johannan ja Hamilkarin. Heidän liittonsa oli lasten kertoman mukaan tasavertainen, vaikka Aino huolehti enemmän perheen arjesta. Alvar ja Aino voittivat useita arkkitehtuurikilpailujen suunnittelutöitä ja muuttivat niiden myötä Turkuun. (Leskinen 2021,25.)

Rakennusalalla työskentely hankaloitui laman myötä ja Aaltojen toimisto muutti Helsinkiin, missä työnteko oli helpompaa. Vuonna 1935 taiteilija ja keräilijä Maire Gullichsen, taidehistorioitsija Nils Gustav Hahl ja Aallot perustivat Artekin. Aino Aalto sairastui ja kuoli vuonna 1949. Alvar Aalto avioitui uudelleen vuonna 1952 arkkitehti Elsa (Elissa) Mäkinien kanssa. Aalto asui Elisan kanssa Riihitiellä kuolemaansa asti vuoteen 1979. (Leskinen 2021, 26.)

Elsa Kaisa os. Mäkinen oli kutsumanimeltään Elissa ja hän syntyi Kemissä vuonna 1922. Elissa työskenteli aluksi Alvar Aallon toimistossa suunnitteluavustajana ja oli mukana useiden kohteiden suunnittelussa. Elissa Aalto suunnitteli myös tekstiiliprinttejä, jotka olivat mukana Artekin tuotannoissa. Hän johti Arkkitehtitoimisto Alvar Aalto & Co:ta vuosina 1976–1994, kuolemaansa asti. Hän työskenteli elämänsä aikana muotoilijana, kirjailijana ja arkkitehtina. (Leskinen 2021, 33.)

3.1 Riihitien kotitalo

Vuonna 1934 Aino ja Alvar Aalto hankkivat tontin kallion laelta Helsingin Munkkiniemestä. Munkkiniemi oli vielä osa Huopalahden kuntaa ja alue oli vielä suurilta osin luonnon ympäröimää. Talolta oli suora näkymä merelle vielä 1940-luvulla. Talo valmistui vuonna 1936 Aaltojen asuin- ja toimistotaloksi. Talo rakennettiin yhden perheen taloksi ja se sijaitsee osoitteessa Riihitie 10. Talossa asuttiin vuoteen 1998 asti, jonka jälkeen se siirtyi Alvar Aalto -säätiön omistukseen. Säätiön tavoitteena on suojella taloa ja säilyttää sen alkuperäinen henki. (Lukkarinen & Pakoma 2012, 1.)

Taloon ei vuoteen 1998 mennessä ollut tehty suurempia muutoksia tai korjauksia, ja sen siirtyessä säätiölle ja ikääntymisen tuomia vaurioita oli näkyvillä ympäri taloa. Talo on suojeltu rakennussuojelulailla vuonna 1982. Talossa on tehty restaurointi- ja kunnostustoimenpiteitä sen siirryttyä säätiön omistukseen. (Mustonen 2003, 49.)

Alvar ja Aino Aallon yksityistalo Helsingin Munkkiniemessä on kansainvälisesti tunnettu arkkitehtuurikohde, joka herätti huomiota jo valmistuessaan 1930-luvulla. Kadun puolelle (kuva 3, s.17) talosta näkyy vain Aallon omien sanojen mukaan suljettu talvinäkymä eli ulko-ovi, valkoinen kalkkimaalattu muuri ja autotallin ovi. Talon lämpimämpi kesäinen puoli antaa pihalle päin, jossa sijaitsevat suuret ikkunat ja ovet pihalle. Talo on säilynyt hyvin tähän päivään ilman suurempia muutoksia. Riihitien talo oli Aaltojen ensimmäinen itselleen suunnittelema talo kokovuotiseen käyttöön. (Suominen-Kokkonen 2014, 7.)

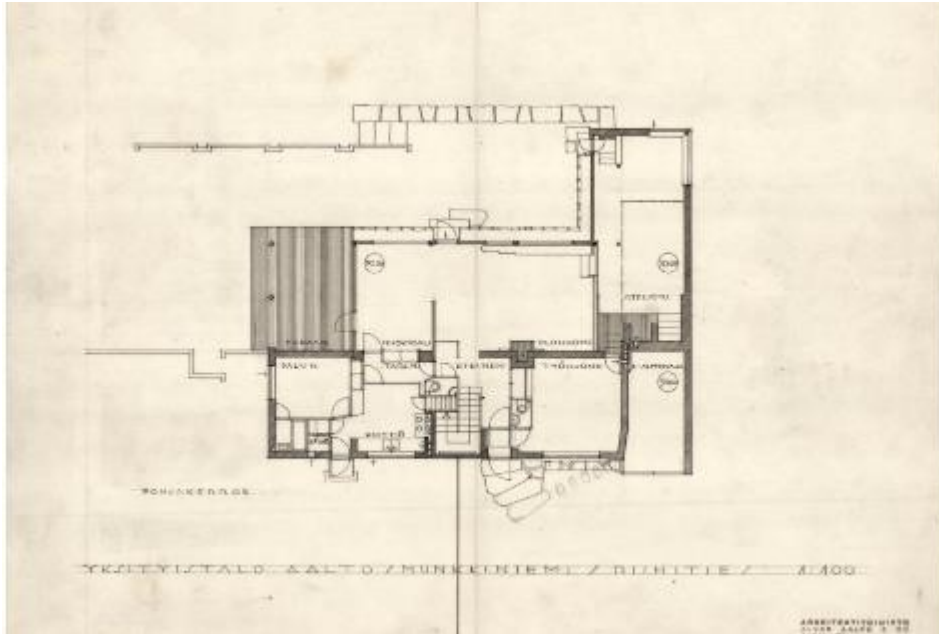
Kuva 3 Riihitien talon kadun puoleinen julkisivu (Maija Holma, Alvar Aalto -museo 2017)

Riihitien talon suunnittelussa Aallot saattoivat rajoittamatta ottaa käytäntöön menetelmiä, joita he olivat omaksuneet työssään. He pääsivät omassa talossaan toteuttamaan uudenlaista maailmankatsomusta. He olivat jo aiemmissa töissään pohtineet asuinrakentamisen haasteita, mutta vasta omassa talossaan he pääsivät toteuttamaan ratkaisun, joka sopi heille täydellisesti. (Suomi-Kokkonen 2014, 7.) Kuvassa 4 (s.18) Alvar Aalto seisoo kotitalonsa pihalla vuonna 1936.

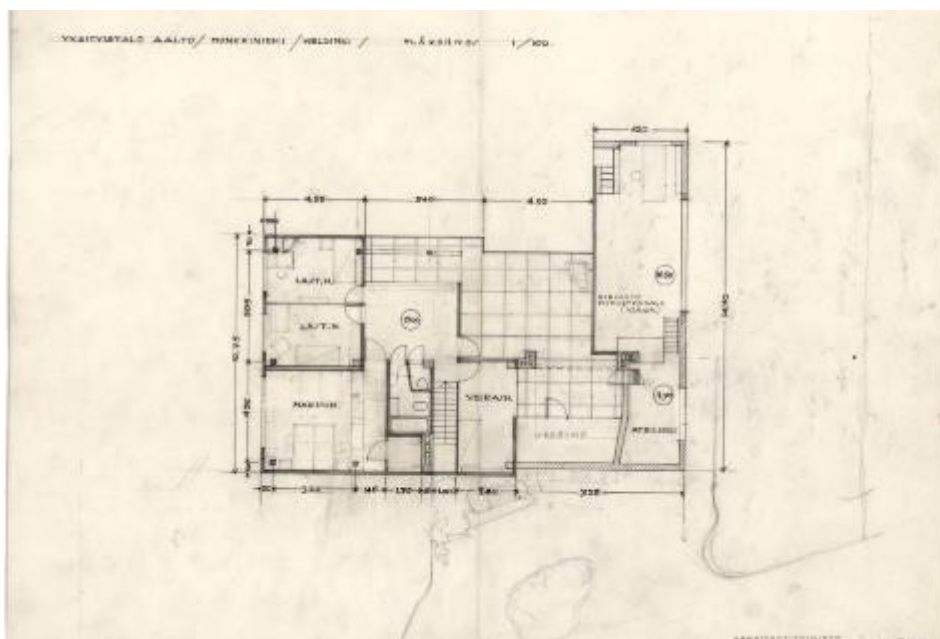
Kuva 4 Alvar Aalto ja Riihitien talon piha vuonna 1936 (Arkkitehtuurin historian opetusdiat s.a.)

Riihitie 10 tontti sijaitsee melko jyrkästi nousevan mäen päällä ja talo on rakennettu niin, että siihen yhdistyy arkkitehtitoimiston tilat sekä ateljeehuone. Talo on jaoteltu sisäosiltaan kolmeen. Työhuoneet sijaitsevat kahdessa kerroksessa, jotka kattoterassi erottaa perheen omista huoneista. Alakerrassa sijaitsee olohuone, ruokailuhuone ja keittiö sekä ulkoruokailupaikka. Työhuoneita ja arkihuoneita erottaa liikkuva seinä. Riihitien talon rakenteet ovat tiiltä, betonia, terästä ja puuta. Sisustuspinoissa on muun muassa kangasta, kuitumattoja ja puuta. (Lukkarinen & Pakoma 2012, 9.) Kuvassa 5 (s.18) näkyy talon pohjapiirustus.

Kuva 5 Riihitien talon alakerran pohjapiirustus (Alvar Aalto -museo 2017)

Talon jaottelu sekä kodiksi että toimistoksi näkyy sen suunnittelussa. Toimistosiiven pintamateriaali on valkoinen slammattu tiili ja ikkunasijoittelussa näkyvät funktionalismin piirteet. Yksityisasunnon puolen julkisivun pinta on päällystetty ohuella puurimalla ja julkisivua peittää kasviköynnökset ja pihaan johtaa liuskekivipolku. Runsas puun käyttö antaa merkkejä romanttisesta funktionalismista. (Alvar Aalto -säätiö 2017). Alla olevassa kuvassa 6 näkyy talon yläkerran pohjapiirros.

Kuva 6 Riihitien talon yläkerran pohjapiirustus (Alvar Aalto -museo 2017)

Kokolattiamatot sijaitsevat talon ateljeetilassa ja kirjastossa ja ne on asennettu suoraan betonin päälle. Talon valmistuessa kaikki lattiat ovat olleet parkettia ja linoleumia (Lukkarinen & Pakoma 2012, 10).

3.2 Ateljeetilan ja kirjaston kokolattiamatot

Talon ateljeetilassa pohjoissiivessä sijaitsee vihreä suuri kokolattiamatto. Tilaan on kulku sekä olohuoneen (kuva 7, s.20) että museokaupan kautta. Olohuoneen ja ateljeetilan välisen liukuoven saa kiinni, ja se erottaa vanhan toimistotilan yksityisestä tilasta. Tila on korkea ja valoisa, ja huoneen yläpuolella on parvi. Tila on kuution muotoinen ja keskellä on kaksi ohutta parvea kannattelevaa mustaa pilaria. Etelänurkassa on oviaukko patioille, jonne pääsee tiiliportaita pitkin. Ateljeetilan lattia on korkeammalla kuin ympäröivät huoneet, sillä alapuolella sijaitsevat kellari ja sauna. (Isohauta 2002, 11.)

Kokolattiamatto ulottuu kauttaaltaan lattian yli, paitsi huoneen tiilimuuratun takan edustalle, jossa on kaakelilattia. Huoneen pinta-ala on 40 neliömetriä ja maton pinta-ala 26 neliömetriä. Saumat kulkevat huoneen pituuden suuntaisesti. Isohaudan (2002,12) mukaan ateljeen lattia on alun perin ollut korkkilinoleumia, mutta se on vaihdettu 1950-luvulla kokolattiamatoksi. Teija Isohauta on taidehistorian tutkija ja hän on kirjoittanut julkaisun Riihitien talosta. Tässä julkaisussa mainitaan kokolattiamattojen asennus 1950-luvulla. Tämän tutkimuksen puitteissa Teija Isohaudalta kysyttiin lähdetiedon alkuperää sähköpostitse. Lähdetieto perustuu Isohaudan (2022) muistin mukaan Jaakko Kontion ja Hanilkar Aallon kertomaan tietoon. Isohauta oli kiertänyt heidän kanssaan taloa ennen julkaisun kirjoittamista.

Kuva 7 Olohuoneen perältä näkyy ateljeetilan oviaukko (Maija Holma, Alvar Aalto -museo 2017)

Ateljeetilan matto on kiinnitetty pingottamalla aivan seinän viereen ja se ulottuu myös pattereiden alle. Matto on kudottu paksusti ja neulos on niin tiheää, että se on selkeästi teollisesti valmistettu. Matto on koottu metrin levyisiä kaistaleista, ja kaistaleet ovat kiinni toisissaan maton alapuolella olevien liimanauhujen ja ompeleiden avulla. Maton alla on huopamatto ja matto on betonilattian päällä. Betonilattiassa on ruskeaksi maalattu pinta.

Kuva 8 Ateljeetilan länsiseinällä sijaitsee korjattava alue. (Kajaluoto 2022)

Kuvassa 8 näkyy ateljeetila museokaupan ovelta kuvattuna. Kuvassa perällä näkyvän seinän vieressä sijaitsee maton rikkiäinen alue. Kirjastohuonetta on kutsuttu piirustuksissa arkkitehdin huoneeksi, mutta se on ollut pääasiassa neuvottelu- ja kirjastohuone. Verho erottaa kirjaston ateljeetilasta. Kirjaston kiinteät kirjahyllyt asennettiin 1968. (Isohauta 2002, 11.) Kirjastossa on puinen portaikko, joka johtaa yläterassille. Kuvassa 9 (s.22) näkyy kirjasto.

Kuva 9 Kirjasto (Kajaluoto 2022)

Kirjaston kokolattiamatto on ruskea ja yltää koko lattian poikki. Tila on pinta-alaltaan 10,5 neliometriä ja maton pinta-ala on 8,5 neliometriä. Matto on rakenteeltaan samankaltainen ateljeen maton kanssa. Sen alla on huopamatto ja se on pingotettu samalla tavalla seinän viereen. Maton saumat kulkevat huoneen leveyden suuntaisesti. Matto on koottu metrin levyisistä kaistaleista, ja ne ovat kiinni toisissaan samalla tavoin kuin ateljeen matto.

4 TEKSTIILIKUITUJEN HISTORIA

Tekstiilikuitu on materiaalina huonosti säilyvä ja historiatieto tekstiilikuiduista on puutteellista. Villa on ollut ensimmäisiä käytössä olevia kuituraaka-aineita ja sen käyttö on alkanut noin vuonna 5000 ennen ajan laskun alkua. Pellava

on myös yksi vanhimmista ihmisen käyttämistä kuiduista ja vanhimmat hautalöydöt ovat vuodelta 4000 ennen ajan laskun alkua. Puuvillaa ja silkkiä on alettu käyttämään samoihin aikoihin pellavan kanssa.

1930–40-luvuilla keksittiin nylon, polyesteri ja polypropeeni. Toisen maailmansodan rajoitusten jälkeen näitä alettiin käyttämään tekokuituina mattojen valmistuksessa. Se vauhditti varsinkin tuftattujen mattojen tuotantoa. Tuftatut matot ovat suosituimpia tehdasvalmisteisia mattoja ainakin nykypäivän Yhdysvalloissa. (Sheumaker & Wajda 2008, 193.) Nailonkuitu tuli markkinoille vuonna 1938. Polyesterin valmistus alkoi vuonna 1951 ja polypropeeni tuli markkinoille vuonna 1954. (Boncamper, 2004, 91–92.)

Tänä päivänä tunnetaan satoja erilaisia luonnonkuituja, mutta vain joitain kymmeniä käytetään teollisuudessa. 1900-luvun alussa alkoi tekokuitujen valmistus, jotka olivat aluksi ainoastaan muuntokuituja. Synteettisten kuitujen teollinen valmistus keksittiin myöhemmin. Tekokuituja keksitään tänä päivänä jatkuvasti lisää. Punonta on ensimmäisiä tekstiilien valmistustapoja, neulonta ja kudonta keksittiin myöhemmin. Kangaspuut keksittiin 1300-luvulla, polkurukki 1530-luvulla ja ensimmäinen neulekone vuonna 1589. 1700-luvulla keksittiin kehruukone ja kutomakone, joiden avulla syntyi tekstiilien valmistuksen tehdateollisuus. (Markula 2003, 33.)

5 OTTEITA LATTIAPÄÄLLYSTEIDEN HISTORIASTA

5.1 Mattojen historiasta Suomen alueella

Lattiamattojen käyttötarkoitus on lattian suojaaminen, lämmön lisääminen sekä huoneen koristelu. Pitkään oli niin, että säätyläis- sekä talonpoikaiskodeissa ei käytetty mattoja ollenkaan. Ruotsi-Suomen säätyläiskodeissa matot olivat harvinaisia aina 1700-luvulle asti. Myös Euroopassa lattiamatot yleistyivät vasta 1800-luvulla. Ruotsin porvariskotien lautalattioille siroteltiin hakattuja katajan- tai kuusenhavuja 1700-luvulla. 1800-luvun alun muistelmista on löytynyt ensimmäisiä merkintöjä riepukudoksista. Turussa on 1800-luvun alussa olleet käytävämattoina riepukuteisia mattoja, mutta talonpoikaiskodeissa lat-

tiamatot olivat vielä harvinaisuus. Matot yleistyivät ensin herrasväen kaupunkikodeissa. 1800-luvun alun virkamies- ja kauppiaskotien perunkirjoissa on mainintoja matoista harvakseltaan. (Kaukonen 1998, 37.)

Kustavilaisen tyylin aikakaudella, 1700-luvun lopulla säätyläiskotien harvat matot olivat käytävämattoja, karvalankaa, pellavaa, olkea tai riepumattoja. Biedermeier- ja uusrokoko tyylien aikakaudella 1800-luvulla herrasväen kodeissa oli isoja tehdasvalmisteisia mattoja sekä villakankaalle kirjailtuja kukkakuvioisia mattoja. (Kaukonen 1998, 38.)

1800-luvun alkupuolelle asti matot olivat talonpoikaistaloissa harvinaisia. Riepumatot yleistyivät 1800-luvun loppupuolella. Pohjois- ja Itä-Suomen syrjäkyläihin ensimmäiset matot tulivat vasta 1900-luvulla. 1800-luvun lopussa suomalaisten yleinen elintaso lähti nousuun ja ympäri maata talonpoikaistalojen sisustukseen saapui erilaisia uutuuksia. Lattiamattojen lisäksi näitä uutuuksia olivat akkunaverhot, pöytäliinat, öljylamput, maalatut lattiat ja uuden tyylliset huonekalut. Uutuuksien hankintaan vaikutti varallisuus sekä se, oliko talo vanhoillinen vai edistysellinen. Joissain taloissa lattiamattoja pidettiin alkuun ylellisyytenä. (Kaukonen 1998, 39–42.)

Pitkät ja kapeat matot aseteltiin niin, että ne olivat noin 20–40 senttimetrin etäisyydellä toisistaan, yleensä huoneen pituuden suuntaisesti. Kokolattiamaton tapaan peitetty lattia oli umpimatto ja tällä tavoin lattiansa peittivät vain varakkaimmat. Suomessa ja Peräpohjolassa umpimattoon eli täysmattoon lattiat peitettiin talvisin, jos talon mattovarastoista löytyi tarpeeksi mattoja. Matot aseteltiin niin, että edellisen maton reuna jäi seuraavan maton päälle. Mattojen laikaisu oli helpompaa, kun roskat eivät päässeet mattojen alle. Päällekkäin asetetut matot estivät myös lattiavetoa. Kesäisin matot oli aseteltu harvakseltaan. Matot lisäsivät kodin viihtyisyyttä ja olivat merkki sosiaalisen arvostuksen noususta. (Kaukonen 1998, 42–44.)

Suomalaisiin maalaistaloihin matot saapuivat myöhemmin, vasta 1910- ja 1920-luvuilla. Aluksi matot koristivat lattioita ainoastaan pyhäpäivinä. Vasta 1950-luvulla matot alkoivat yleistyä pikkuhiljaa ympäri Suomen. Tuvissa oli tapana käyttää tummia mattoja talviaikaan ja vaaleampia kesällä. (Kaukonen 1998, 45–50.)

5.2 Otteita lattiapäällysteiden historiasta maailmalla

Ensimmäiset tekstiililattiapäällysteet ovat olleet käytössä Egyptissä jo 4000 vuotta sitten. Myös assyrialaiset, babylonialaiset sekä persialaiset valmistivat jo tuolloin erittäin taidokkaita mattoja. Taidokkaasti kudotut itämaiset matot ovat nykypäivänäkin arvokkaita. Matto on kehittynyt ajan kuluessa pienestä kaistaleesta koko lattian peittäväksi, ja näitä mattoja kutsutaan yleisesti kokolattiamatoiksi. Suomessa kokolattiamattoja valmistettiin 1950-luvulle asti 60–100 senttimetrin levyisinä kutomalla ja niiden asentaminen kokolattiamatoiksi oli haastavaa, sillä niissä oli paljon saumoja. Saumat ommeltiin käsin ja matot asennettiin venyttämällä huovan päälle. Keinokuitujen kehittyessä kokolattiamattojen valmistus monipuolistui, sillä keinokuiduilla mattoihin saatiin sekoittamalla erilaisia ominaisuuksia. (Ahonen 1998, 51.)

Kokolattiamatot ovat Amerikassa suosittu lattiapäällyste. Esiteollisen Amerikan lattiapäällysteet olivat 1600- ja 1700-luvuilla tallottua maa-ainesta, heinä-, ruoho- tai kivikerroksia. 1700-luvulla suosituin lattia oli viimeistelemätön maalattu lankkulattia. Tuohon aikaan ajateltiin, että kosteus aiheuttaa sairauksia, joten heinää ja ruohoa käytettiin imemään kosteutta lattialta. Toisaalta varsinkin köyhien keskuudessa lattian materiaalilla ei ollut vielä tuolloin merkitystä, kunhan oli katto pään päällä. Kesäisin taloissa käytettiin olkimattoja aina 1700-luvun lopulta 1800-luvun lopulle. Villamattoja käytettiin 1700-luvun lopulta alkaen halleissa ja portaikoissa. Käsintehtyjä itämaisia mattoja oli pääosin ainoastaan rikkaiden kodeissa ja räsymattoja taas oli myös köyhempien kotona. Itämaiset matot olivat yleensä huomattavan suuria, jopa yli kolme metriä leveitä ja viisi metriä pitkiä. Tekstiilien käyttö lattialla muutti amerikkalaisten suhtautumista kodin puhtauteen ja lattiat oli pidettävä siistinä. (Sheumaker & Wajda 2008, 191.)

Mattovalmistajien määrä Amerikassa lisääntyi huomattavasti 1830-luvulla. Tuolloin ajateltiin edelleen, että matolla päällystetty lattia oli herrasmiehelle sopiva alusta astella, se ei kuulunut köyhille. Mattojen päällä ei yleensä kävelty kengillä, kuten nykypäivän Amerikassa tehdään. Matolla päällystetyistä lattioista tuli kunnioitettavan paikan merkki. Amerikkaan perustettiin William Spraguen toimesta ensimmäinen mattokutomotehdas vuonna 1791. Tehtaissa käy-

tettiin aluksi kangaspuita, joilla taitavat matonkutojat kutoivat mattoja. Kangaspuita käytettiin käsin tai jalkapolkimella. Ala mullistui vuonna 1839, kun Erasmus Bigelow (1814–1879) keksi mattoja kutovan kutomakoneen. Englantilaisen Kidderminster Axminster ja Wilton nimisten valmistajien matot olivat suosituimpia ja niitä arvostettiin eniten. Niitä oli tuotu maahan jo 1790-luvulta lähtien. Nämä valmistajat toivat maahan englantilaisia värjättyjä mattoja, joissa kuidut oli värjätty erikseen. Englantilaiset matot valmistettiin 700 millimetrin levyisinä ja kudottiin yhteen paikan päällä. Tästä poikkeuksena oli Kidderminster-matot, jotka valmistettiin 900 millimetrin levyisinä. 1850-luvulta alkaen mattojen valmistus oli kolminkertaistunut ja hinnat tulleet alas. Amerikkalainen keskiluokka koristi kotinsa lattiasta kattoon matoilla ja värikkäillä tekstiileillä. (Sheumaker & Waida 2008, 192.)

Englannissa lattiapäällysteet ilmestyivät kodin sisustukseen 1700-luvulla, kun keskiluokka laajeni ja kuluttajien määrä lisääntyi. Myös tarvikkeiden valmistajien määrä lisääntyi, sillä kuluttajat halusivat yhä enemmän korkealaatuisia tuotteita koteihinsa. Matot kuuluivat näihin tuotteisiin ja niiden kysyntä kasvoi ja vakinaistui. 1700-luvun kuluessa matot kuuluivat jo joka kodin sisustukseen, lukuun ottamatta kaikkein köyhimmät kodit. (Sarila 2005, 130–132.)

1700-luvun alkupuolella Englannissa suosituimmat matot olivat turkkilaisia mattoja. Englannissa valmistetut matot saapuivat markkinoille vasta vuosisadan loppupuolella. Lattiapäällysteet yleistyivät huomattavasti joka kodissa 1750–1800-luvulla. 1800-luvulle tultaessa jopa 80 prosentilla englantilaisista oli matolla päällystetyt lattiat ainakin osassa huoneista. 1800-luvulla englantilaiset mattovalmistajat valloittivat mattomarkkinat ja valmistivat suosituimpia mattomalleja. Varsinkin suosittujen turkkilaisten mattojen kopiot edesauttoivat kuuluisan englantilaisen mattoteollisuuden kehittämisessä. Valmistajat kuten Wilton, Axminster ja Kidderminster valmistivat itämaisten mattojen kopioita, ja ajan kuluessa näistä nimistä tuli synonyymejä matoille. Yksi tämän aikakauden tärkein keksintö oli maalattu linoleumi, joka kuvioltaan imitoi brittiläisen eliitin marmorilattioita. Linoleumin asema vakiintui myös suosittuna lattiapäällysteenä. (Sarila 2005, 133–135.)

5.3 Kokolattiamatoista yleisesti

Tekstiilipäälysteet eli kokolattiamatot ovat lattiapäällysteitä ja ne jaetaan yleensä käyttökohteen, materiaalin tai valmistustavan mukaan. Mattojen valmistustapoja ovat kudotut matot, tuftatut eli neulanukkamatot, huopamatot, poimupuristetut eli vulkanoidut matot ja flokatut matot. Mattojen valmistuksessa käytetään sekä luonnon- että tekokuituja. Luonnonkuituina voidaan käyttää kasvi- ja eläinkunnan kuituja. Tekokuituja mattojen valmistuksessa nykypäivänä ovat muun muassa polyamidi, polyakryyli, polyesteri, polypropeeni ja viskoosi. Matot voivat olla kokonaan luonnonkuitua tai kokonaan tekokuituja tai näiden sekoituksia. Matot voivat koostua useammasta kerroksesta ja niissä voi olla nukkakerroksen lisäksi liima-, sideaine-, pohjakangas- ja vahvistuskerroksia. (Aalto 1992, 183.)

Maton pinta ja kuviot tehdään nukkalangasta. Nukkalanka on yleensä loimilankaa ja se kulkee maton pituussuunnan mukaisesti. Nukkalanka voi olla myös kudetta, joka kulkee maton poikkisuunnan mukaisesti. Täyteloimilla saadaan halutessa vahvistettua mattoa ja sen paksuutta. Maton alla voi olla myös vahvikkeena alusmatto. Julkisissa tiloissa, makuuhuoneissa ja oleskelutiloissa käytetään yleensä kudottuja mattoja ja materiaali on yleisimmin villaa tai villasekoitetta. Matot ovat kohteeseen toimitettaessa yleensä rullalla ja ne asennetaan kiristämällä seinää vasten. (Aalto 1992, 183.)

Vanhin kokolattiamattojen valmistusmenetelmä on kutominen. Nukkaosa ja pohjakudos valmistetaan samanaikaisesti. Kudottuja mattoja ovat Velvet-, Wilton- ja Axminster-matot. Kudottujen mattojen valmistaminen on hidasta ja kallista siksi raaka-aineet ovat usein villaa tai villan ja tekokuitujen sekoitus. (Rakentajan tietokustannus 2010.) Kudottuja mattoja pystyttiin ennen tuftauskoheen keksimistä 1950-luvulla, valmistamaan ainoastaan 600–1000 millimetrin levyisinä. Kapeat kaistaleet ommeltiin käsin toisiinsa kiinni ja ne kiinnitettiin yleensä pingottamalla alushuovan päälle. Ennen 1950-luvun lopulla keksittyä alusvaahtoa, matot kiinnitettiin ainoastaan huovan päälle. 1960-luvun loppupuolelle asti pohjamateriaalin välikudoksena oli ainoastaan juuttia. (Ahonen ym. 1983, 129–130.)

Velvet-, Axminster- ja Wilton-matot eroavat toisistaan sidoksen ja värien käytömahdollisuuksien osalta. Velvet-matot on valmistettu yksinkertaisella sidoksella ja ne ovat yleensä yksivärisiä. Velvet-matoissa nukkaloomi on leikattu auki. Axminster-matoissa nukka on valmiiksi leikattua lankaa, ja niiden tausta on voimakkaasti raidallinen. Wilton-matoissa on monimutkaisempi sidos. Pintanukan muodostava lanka kulkee maton pohjassa, jonka vuoksi matto on paksu ja tukeva. Pinta voi olla silmukkanukkaa tai auki leikattua nukkaa. (Siikanen 1988, 47–48.) Kudotut matot valmistetaan yleensä mittojen mukaan (Nevalainen ym. 1979, 76).

5.4 Kokolattiamattojen valmistus Suomessa

Aline Grönberg syntyi Turussa vuonna 1871 ja perusti Turun Vanun vuonna 1908. Grönberg loi Turun Vanusta Suomessa ja Pohjoismaissa merkittävän tekstiilitavaratalon, jolla oli omat tuotantolaitokset ja kotiompelijaverkosto. Turun Vanuliike oli merkittävä tekstiilien toimittaja ja suuret tilaukset tehtiin aina Aline Grönbergin kautta. Alvar ja Aino Aallon suunnittelemaan vuonna 1933 valmistuneeseen Paimion tuberkuloosiparantolaan toimitettiin suuri määrä patjoja, peitteitä, lakanoita, tyynyjä, huopia ynnä muuta Turun Vanuliikkeen toimesta. Turun Vanun tuotteita oli esillä New Yorkin maailmannäyttelyssä vuonna 1939, jonka Suomen näyttelypaviljongin suunnitteli Alvar Aalto. (Kauremaa 2021, 13, 78, 133, 193.)

Turun Vanuun tiiviisti liittyvän Suomen Villan perusti Aline Grönbergin poika Erik Johnsson. Yritys toimitti lumppu- ja villatuotteita tekstiilivalmistukseen. Suomen Villan tuotannon tuotteet osti pääasiassa Turun Vanuliike. Erik Johnsson perusti myös mattotehtaan Lemonniemelle Kaarinaan vuonna 1953 ja sen nimeksi tuli Oy Suomen Wiltonteollisuus Ab. Pääomistajan toimi Suomen Villa. Vuonna 1953–54 rakennettiin tehdasrakennus ja varastot, ja mattotehtaan koneet tulivat Englannista. Toimintaan kuului myös mattojen huolto-työt. (Kauremaa 2021, 260.)

Lemonniemen mattotehtaalla valmistettiin pääasiassa kokolattiamattoja, jotka olivat Wilton- ja bukleemattoja. Valmistusmateriaaleja olivat täysvilla ja nylon. Niiden lisäksi tehtaalla valmistettiin liukustoppia ja neulehuopaa kokolattiamatoksi sekä erikoiskudemattoja erikseen tilaustyönä. Tuotteita markkinoitiin

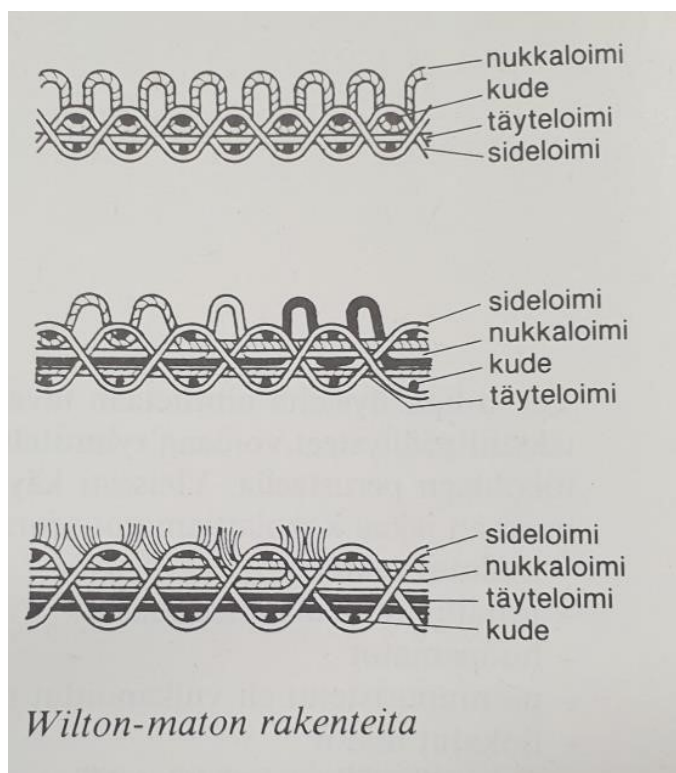
koko Suomessa ja vientiä oli lisäksi Ruotsiin ja Neuvostoliittoon. Kehräämössä, langanvalmistusosastolla ja kutomossa oli modernit tehdaskoneet- ja laitteet. Yrityksellä oli 50–60 työntekijää ja sillä oli Helsingissä Snellmanninkatu 27:ssä jatkuva mattonäyttely. (Kauremaa 2021, 261.)

Tehdasta nimitettiin Wiltonin tehtaaksi ja sieltä toimitettiin mattoja arvokohteisiin. Turun tuomiokirkkoon toimitettiin punainen käytävämatto, Turun seurahuoneelle asiakastilamatot ja Turun kaupunginteatterin lämpiöön suuret verhot. Vuonna 1956 valmistuneeseen Kelan päätoimistoon Helsinkiin toimitettiin Wilton-kokolattiamatot johtajiston huoneisiin ja kirjaston yläkertaan. Kirjaston alkuperäiset matot olivat käytössä vielä vuonna 2018. (Kauremaa 2021, 263.) Suomen Wilton -teollisuus mainitaan kokolattiamattojen toimittajana Kelan juhlaulkaisussa ja Wicander & Larson mattojen kiinnitystöiden tekijänä (Sarkkinen 2006, 173). Tämän tutkimuksen puitteissa otettiin yhteyttä sähköpositise Kelan päätoimitalon kirjastonhoitajaan Jyrki Pappilaan ja hän esitteli kirjaston mattoa. Pappilan (2022) mukaan alkuperäinen matto on ollut villamatto ja se on vaihdettu vuonna 2019, joten sitä ei voinut verrata Riihitien kokolattiamattoihin.

Alvar Aallon suunnittelemassa, vuonna 1971 valmistuneessa Finlandia-talossa on myös käytetty laadukkaita Wilton-villamattoja kokolattiamattoina. Matot toimitti Mattotalo Oy Wuorio & Co. (Lukander & Mannervaara 2005, 16.)

6 MATERIAALITUTKIMUKSET

Kokolattiamattojen rakenteita tutkittiin silmämääräisesti ja laboratoriokokein. Kudotut tekstiilit muodostuvat vähintään kahden lankajärjestelmän avulla: kankaan loimen, joka kulkee pituussuunnassa ja kuteen, joka kulkee poikkisuuntaan. Tapa, jolla loimi- ja kudelangat risteilevät toistensa yli on sidos. (Rissanen ym. 2017, 132.)

Kuva 10 Wilton-maton rakenteita (Ahonen 1992)

Wilton-maton rakenne koostuu sideloimesta, nukkaloimesta, täyteloimesta ja kuteesta. Kuvassa 10 näkyy Wilton-maton rakennetta. Nukkaloiimi kulkee maton pituussuunnassa ja se on kudottu pohjasta asti, kude kulkee poikittain ja täyteloimi kulkee pituussuunnassa. (Ahonen 1992, 184.) Kirjaston ja ateljeettilan kokolattiamatot vaikuttavat rakenteella olevan Wilton-mattoja.

Kuva 11 Lähikuva kirjaston maton pinnasta (Kajaluoto 2022)

Tekstiilikuitujen tunnistaminen pelkästään ulkoisten tunnusmerkkien avulla saattaa nykypäivänä olla vaikeampaa, sillä tekokuiduista voidaan valmistaa hyvin luonnonkuitumaisia. Kuitupituudesta, kuidun pintaa tunnustelemalla ja kuidun kiillosta voidaan kuitenkin päätellä jotain. (Boncamper 2004, 76.) Sekä kirjaston että ateljeetilan mattojen pinta on todella karhea ja se ei kiillä. Villa tuntuu yleensä karhealta käsin koskettaessa. Kuvassa 10 näkyy kirjaston ruskean maton nukkaloiimi ja pintarakennetta. Kuvasta näkee, että nukkaloiimi kulkee maton pituussuunnassa.

Kuituja voidaan tutkia mikroskoopilla. Kuidun pinta on helppo kuvata pitkittäisenä hyvin yksinkertaisellakin mikroskoopilla. (Boncamper 2004, 79.) Wilton-matot valmistetaan yleensä villasta tai villasekoitteesta. Riihitien ateljeen ja kirjastotilan kokolattiamattojen kuituja pyrittiin tunnistamaan mikroskopoimalla. Mikroskooppina käytettiin 4-objektiivista LEICA CME -mikroskooppia ja näytteet kuvattiin mikroskooppiin kiinnitetyllä LEICA DFC280 -kameralla. Ateljeetilasta leikattiin patterin takaa noin 4 x 1,5 senttimetrin pala näytteeksi. Näytepala näkyy kuvassa 11.

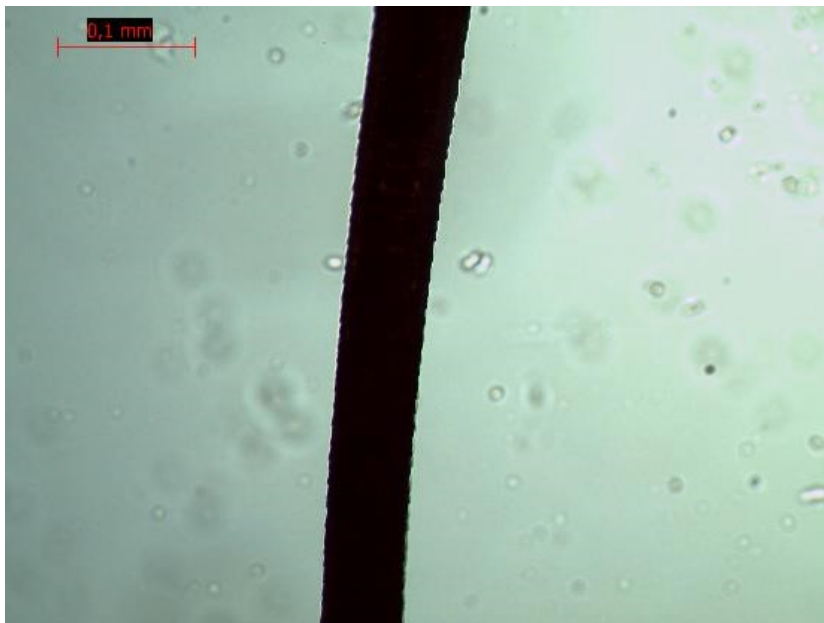

Kuva 12 Näyte ateljeetilan matosta (Kajaluoto 2022)

Kirjastotilasta otettiin pieniä kuitunäytteitä suoraan matosta, sillä tilassa ei ollut tarpeeksi huomaamatonta kohtaa, mistä palan olisi voinut leikata. Molempien mattojen kuiduista otettiin useampi näyte tarkasteltavaksi.

Molempien mattojen rakenne vaikuttaa olevan samanlainen: päällä on auki leikkaamaton nukkaloiimi, joka on ommeltu pohjaan asti kiinni. Täyteloimi kulkee maton pituussuunnassa ja kude poikittain. Maton koostuu tavanomaisen sideloimen lisäksi täyteloimesta ja nukkaloimesta. Molemmista matoista otettiin näytteet nukkaloimesta, täyteloimesta ja kuteesta. Sideloimi ja täyteloimi olivat samaa materiaalia. Näytteistä preparoitiin kuidut pinsettien avulla, kuitunäytteet laitettiin näytelasin päälle ja lisättiin hieman vettä. Näytelasin ja kuitunäytteen päälle laitettiin peitinlasi ja näytteet tutkittiin mikroskoopilla.

Kirjaston maton nukkaloimen kuiduista löytyi mustia, punaisia ja vaaleita kuituja. Musta kuitu saattaa olla myös tummanruskea, sillä matto on ruskea. Värit pääteltiin silmämääräisesti, sillä mikroskooppi vääristää värejä. Mustan kuidun rakenteessa (kuva 13, s. 34) näkyy selvästi villan suomurakenne kuidun pinnassa.

Kuva 13 Kirjaston maton nukkaloimen mustan villakuidun pintasuomut, 20 x suurennos (Kajaluoto 2022)

Pinnasta voidaan melko varmasti päätellä, että kyseessä on villakuitu. Kuitunäytteessä ei ole nähtävissä muuta rakennetta kuin pinta, sillä se on värjätty voimakkaasti ja värin poistaminen yksittäisistä kuiduista olisi ollut hyvin haastavaa.

Kirjaston maton nukkaloimen vaalean kuidun rakenne taas oli hyvin nähtävissä mikroskoopilla, sillä sitä ei ole värjätty voimakkaasti. Kuvassa 14 näkyy hyvin vaalean villakuidun poikittainen suomurakenne. Boncamperin (2004, 79) mukaan luonnonkuidut on helppo erottaa tekokuiduista suomurakenteen avulla.

Kuva 14 Kirjaston maton nukkaloimen vaalean villakuidun suomurakenne, 20 x suurennos (Kajaluoto 2022)

Kirjaston maton nukkaloimen punainen kuitu (kuva 15, s.36) näyttäisi mikroskooppikuvan perusteella olevan tekokuitu, mahdollisesti polyesteri. Polyesterein tunnistaa sileästä pinnasta ja solurakenteen pistemäisyydestä. Mikroskooppikuvien perusteella voidaan siis todeta, että kirjaston maton nukkaloimi eli pintamateriaali on villasekoitetta. Jos matto on valmistettu 1950-luvulla, niin tekokuitu voisi olla esimerkiksi polyesteri. Se keksittiin jo 1940-luvulla. Polyesteri sopii hyvin monenlaiseen käyttöön (Boncamper 2004 39, 279). Muiden tekokuitujen käyttö alkoi vasta myöhemmin 1950-luvulla.

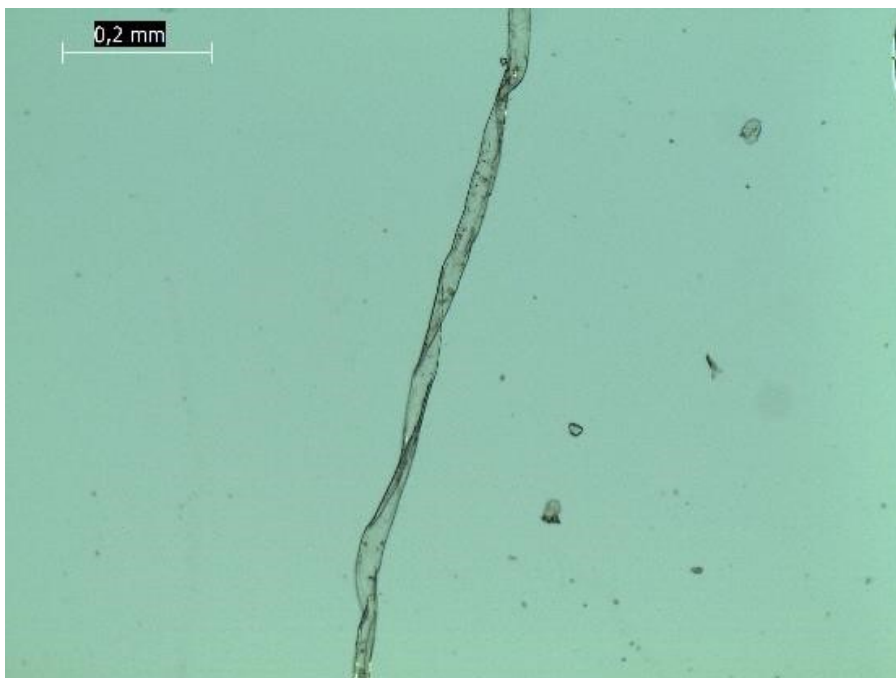
Kuva 15 Kirjaston maton punainen tekokuitu, 20 x suurennos (Kajaluoto 2022)

Kirjaston maton pohjamateriaalista löytyi kahdenlaisia kuituja. Pohjassa kulkee maton täyteloimi, sideloimi ja kude. Loimilanka kulkee yleensä maton pituussuunnassa ja kude poikittaissuunnassa (Ahonen & Aalto 1992, 183). Loimilanka näyttäisi olevan juuttia, jonka tunnistaa kuidun leveästä sisusontelosta. Kuvassa 16 sivulla 37 näkyy hyvin juutin leveä sisusontelo. Boncampe-
rin (2004, 39) mukaan juutin ydinkanavassa näkyy vaihteluita, eli kuidun tummat sisusontelot erottuvat selkeästi. Kuidut ovat yleensä myös kimpussa ja kuvassa erottuu myös toisen kuidun pää.

Kuva 16 Kirjaston maton loimilangan juuttikuitu, 10 x suurennos (Kajaluoto 2022)

Kirjaston maton kudelanka taas on selkeästi puuvillaa, joka näkyy kuvassa 17. Puuvillakuidun tunnistaa helposti sen kierteisyydestä. Puuvillakuitu kiertyy myötäpäivään (Boncamper 2004, 76). Maton pohja on juuttia ja se on sidottu pellavalangalla. Tutkittaessa maton pohjaa ennen kuitututkimuksia, oli myös havainnoitavissa, että pohjassa on juuttia ja pellavaa.

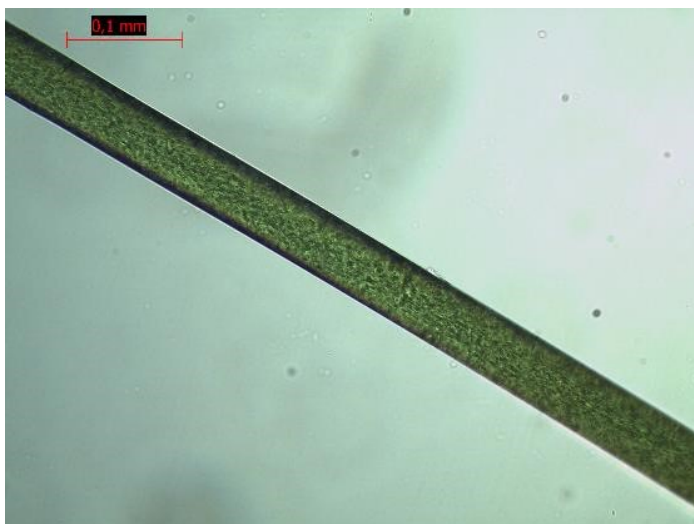
Kuva 17 Kirjaston maton kudelangon puuvillakuitu, 10 x suurennos (Kajaluoto 2022)

Ateljeen kokolattiamatosta tutkittiin myös nukkaloimi ja pohjan loimilanka sekä kudelanka. Silmin ja sormin havainnoimalla ateljeen matto vaikuttaisi olevan hyvin samankaltainen kuin kirjaston matto. Pintanukka on vihreää, hieman karkeaa ja se ei kiillä. Tämä viittaisi villaan.

Kuva 18 Lähikuva ateljeetilan maton pinnasta. (Kajaluoto 2022)

Kuvassa 18 näkyy ateljeetilan maton nukkaloimi pintarakenteessa. Ateljeen vihreän maton nukkaloimen vihreä kuitu on todennäköisesti jotain tekokuitua. Siinä näkyy mikroskooppikuvassa täysin tasainen pinta, mikä viittaa tekokuituun, samoin kuin kirjaston maton kuidussa. Myös solurakenne on lähellä tekokuitua, mihin viittaavat kuvassa 19 näkyvät pienet pisteet.

Kuva 19 Kirjaston maton nukkaloimen vihreä tekokuitu, 20 x suurennos (Kajaluoto 2022)

Ateljeen maton nukkaloiimesta löytyi myös vaaleaa villakuitua. Kuvassa 20 näkyy villakuitu, se näyttää kuvassa vihreältä mutta oli silmin tarkastellessa vaalea. Ateljeen maton nukkaloiimi on siis villasekoitetta, samoin kuin kirjaston maton.

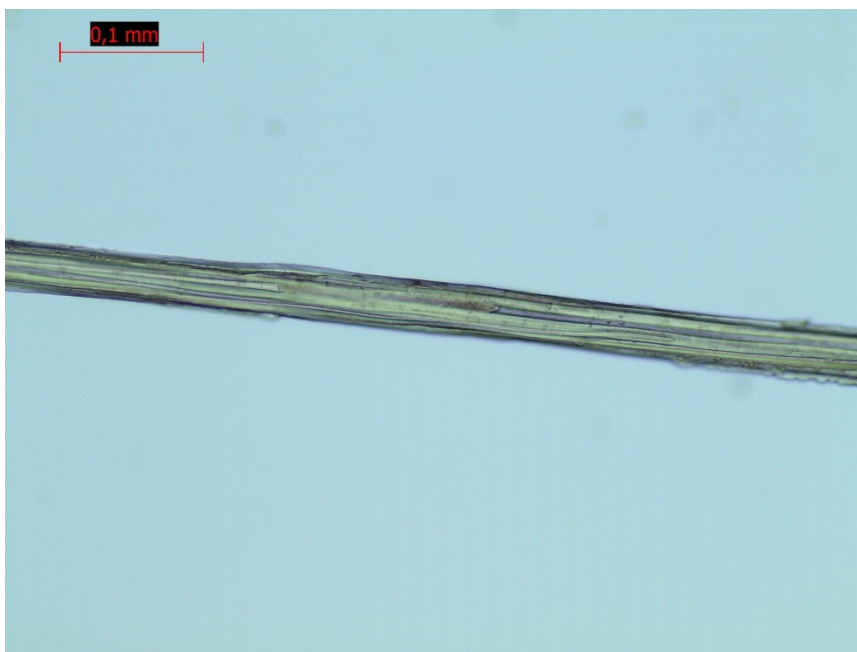
Kuva 20 Ateljeetilan maton nukkaloiimen villakuitu, 20 x suurennos (Kajaluoto 2022)

Ateljeen vihreästä matosta saatiin myös näytteet loimilangasta ja kudelangasta. Loimilanka oli selkeästi tummempaa ja paksumpaa, todennäköisesti myös juuttia. Kudelanka taas oli vaaleaa ja pehmeämpää kuin loimilanka ja vaikutti olevan puuvillaa. Jos matot ovat samaa alkuperää, niin ne ovat todennäköisesti samoista materiaaleista valmistetut. Kuvassa 21 sivulla 39 näkyy kudelangankuitu.

Kuva 21 Ateljeetilan maton kudelangon puuvillakuitu, 20 x suurennos (Kajaluoto 2022)

Kudelanka näyttää samalta kuin kirjaston maton kudelanka ja on kierteisyyden perusteella puuvillakuitu. Ateljeen maton pohjan loimilanka vaikuttaa olevan juuttia, samoin kuin kirjaston matossa. Loimilanka näyttää myös samalta kuin kirjaston matossa ja on siis juuttikuitu. Ateljeen maton pohja on siis juuttia ja se on sidottu pellavalangalla, samoin kuin kirjaston matto.

Kuva 22 Ateljeetilan maton loimilangan juuttikuitu, 20 x suurennos (Kajaluoto 2022)

Kirjaston ja ateljeetilan kokolattiamatot ovat molemmat villasekoitemattoja. Tekokuidut ovat matossa lisäämässä kulutuksenkestoa ja valonkestoa. Juutti-

pohja taas on Wilton-matoissa tyypillinen vahvuutta ja paksuutta tuova materiaali. 1960-luvun loppupuolelle asti kokolattiamattojen pohjakankaan materiaalina käytettiin ainoastaan juuttia. (Ahonen ym. 1983, 130).

7 MERKITYSANALYYSI

Tässä merkitysanalyysissä pohditaan Alvar Aallon Riihitien kotitalon ateljeetilan kokolattiamaton saavutettavuuden ja ulkonäön merkitystä kävijän museokokemukseen. Analyysin tavoitteena on selvittää, tulisiko kokolattiamatto suojata kulumiselta jollain tavalla. Talon ateljeetilan vihreä kokolattiamatto on todennäköisesti asennettu 1950-luvulla ja se altistuu kulutukselle viikoittain suuren kävijämäärän vuoksi. Matto on toistaiseksi vielä hyvässä kunnossa, mutta tekstiili on herkkä materiaali ja kuluu vääjäämättä pois, eikä sitä voi sellaiseen enää palauttaa, kun se on kerran kulunut pois. Kulumisen voi jo nähdä kirjaston kokolattiamatosta, josta on kulunut pintanukka jo osittain pois. Kirjastoon ei kävijöillä ole enää pääsyä, vaan he voivat katsoa huoneeseen portaiden kautta. Tila on suljettu ohuella köydellä.

Rakennuksen tilan merkitykset muotoutuvat monimutkaisena prosessina, joihin liittyy kielellinen ja ei-kielellinen, yhteinen ja yksityinen sekä kulttuurisesti jaettu taso. Sosiaalisuus ja yhteisöllisyys ovat olennaisia rakennetussa tilassa. Rakennuksen, suunnittelijoiden, käyttäjien sekä menneen ja nykyisen kontekstin vuoropuhelu määrittää tilan merkityksen. (Saarikangas 1999, 89.) Aaltojen Riihitien kotitalon sisustus kytkeytyy suomalaiseen muotoiluun, ajatuksen kansallisesta olohuoneesta sekä tilan ja valon tuntuun. Koko talo museo-kohteena on varsin yhteisöllinen sen entisten asukkaiden ja talossa olevien, monen suomalaisen kodista löytyvien huonekalujen vuoksi.

Kotitaloon mennään katsomaan kuuluisan arkkitehtiperheen henkilökohtaista tilaa ja suomalaisen muotoilun helmiä. Talon interiööriä määrittävät pinnat ja huonekalut sekä valo. Maton suojausmenetelmiä pohtiessa täytyy ottaa huomioon, kuinka paljon tilaa voi muuttaa vaikuttamatta liikaa kävijän kokemukseen. Kävijä haluaa nähdä Aaltojen asuintilan alkuperäisessä asussaan. Kokolattiamatto on ateljeetilan yksi kokonainen pinta. Se vaikuttaa akustiikkaan ja värimaailmaan merkittävästi. Kun matolla kävelee, askel on äänetön.

Kokolattiamatto asennettiin ateljeetilaan siinä vaiheessa, kun arkkitehtitoimisto muutti pois talosta. Huone on saattanut olla varsinkin talvisin melko kylmä ja vetoisa ja tekstiilimatto on voinut tuoda lämpöä tilaan. Matto liittyy Elissa Aallon aikakauteen talossa, sillä se asennettiin hänen aikanaan. Elissa Aallon suunnittelema tekstiilejä löytyy talosta useita, ja hän on vaikuttanut talon sisutukseen.

Alvar Aalto -säätön pitämät museokierrokset kiertävät melkein koko talon. Kierroksella vierailijalle tulee vastaan huoneita, joihin ei pääse; kirjastotila ja yläkerran yksi makuuhuone. Vierailijoiden pääsy talossa on myös estetty keittiöön, kellariin, palvelijoiden makuuhuoneisiin ja saunaan. Kirjasto on suljettu kokolattiamaton kulumisen takia. Ateljeetilassa vierailijat pääsevät kulkemaan vapaasti. Kotitalo on suosittu turistikohde ja jos ateljeetilaan pääsy estettäisiin kokonaan, voisi tilaan silti mennä muutama kävijä kerrallaan museokaupan puolelta, sillä takan edessä on kaakelilattiaa. Kuvassa 19 näkyy hieman takan edessä sijaitsevaa kaakelilattiaa.

Kuva 23 Ateljeetila (Kajaluoto 2022)

Olohuoneen ovelta näkee ateljeetilaan myös hyvin. Ateljeen matto on tois-
 taiseksi säilynyt erittäin hyvin, mutta vuosikausien kävely matolla kuluttaa sitä
 vääjäämättä. Reunojen purkautumisen lisäksi matossa ei vielä juuri näy kulu-
 mista. Maton reunoihin tulee mekaanista rasitetta aina, kun maton päällä kul-
 jetaan. Matto on kiristetty seinää vasten ja ainoa asia, mikä sitä pitää kiinni on
 kiristyslista. Astelu matolla kuluttaa myös pintanukkaa pikkuhiljaa. Vaikka ma-
 ton päälle asentaisi jonkinlaisen suojamaton, sekin kuluttaisi pintaa ainakin
 jonkin verran. Tekstiili on materiaalina herkkä hankaukselle.

Kokolattiamatto edustaa kotimuseon pintaa, johon tavallinen katsoja ei välttä-
 mättä kiinnitä niin paljon huomiota. Se on kuitenkin olennainen osa tilan tun-

nelmaa. Matto edustaa rakennuksen kerroksellisuutta ja siellä asuneiden henkilöiden aikaa. Teollisesti valmistettu kokolattiamatto oli 1950-luvulla uusi ja hieno keksintö, ja edusti modernia kotia, mitä myös koko talo edustaa.

Kokolattiamaton autenttisuutta ei voida täysin varmistaa. Lähdetietojen mukaan matto olisi alkuperäinen 50-luvulla asennettu, mutta kirjallisesta lähteestä ei saatu täyttä varmuutta asiasta. Jos matto on alkuperäinen, se edustaa aikansa modernia tekstiilituotantoa ja siirtymistä kehittyneempään teolliseen aikaan.

Kohteen historiallinen merkitys on selkeä. Alvar Aaltoa on Suomen kansallisarkkitehti ja myös hänen muotoilutöitään löytyy melkein jokaisen suomalaisen kodista. Kohteen säilyminen tuleville sukupolville on kulttuurihistoriallisesti tärkeää.

Itse kokolattiamaton elämyksellinen ja kokemuksellinen merkitys ei todennäköisesti ole vieraille tärkeää, vaan tärkeintä on talo kokonaisuutena. Ihmiset eivät aina huomaa lattiapintaa, jolla kävelevät, vaan huomion vievät huonekalut, valo, sisustus ja kokonaisuus. Kokemus saattaa olla ohimenevä, pehmeä tuntu jalkapohjissa, tilan äänettömyys. Jos matto olisi poissa, tämä alitajuinen kokemus kuitenkin muuttuisi. Samalla tavalla kokemus muuttuu, jos maton päälle ei pääsisi kävelemään. Kokemuksen kannalta kävijälle ei välttämättä ole tärkeintä talossa maton päälle pääsy, vaan talo kokonaisuutena. Matto on kuitenkin osa kävijän kokemusta.

Kokolattiamatolla ei varsinaisesti ole yhteisöllistä merkitystä itsessään vaan osana kokonaisuutta. Matto on toistaiseksi säilynyt ideaalitalassaan, se ovat melko hyvässä kunnossa ja samalla paikalla kuin alun perin. Se on läpikäynyt todennäköisesti jonkinlaisen puhdistuksen peruskorjauksen yhteydessä vuosina 2000–2002. Kokolattiamaton värit vaikuttaisivat säilyneen melko hyvin. Maton ideaalitala muuttuisi radikaalisti, jos se poistettaisiin paikaltaan ja siirretäisiin museon varastoon. Matto ei ole kuuluisan suunnittelijan tekemä eikä sillä ole suurta taiteellista arvoa. Se on kiinteä osa sisustusta ja merkityksellinen ainoastaan alkuperäisellä paikallaan. Sen taiteellinen arvo on osana interiööriä. Matto on säilynyt hyvin ja tulisi säilyttää ideaalitalassaan, muuten se menettää merkityksensä.

Kohdetta ei voi oikeastaan hyödyntää tai käyttää muutoin kuin testimateriaalina. Koska kokolattiamattoja ei ole juuri konservoitu, voidaan tämän työn konservointitoimenpiteet nähdä myös eräänlaisena testinä. Samoja menetelmiä voidaan mahdollisesti käyttää myös jossain toisessa vastaavassa kohteessa. Jos ateljeetilaan pääsy estetään vierailijoilta, ei konservointitoimenpiteiden kesto räsistystä vastaan voida todeta.

Kun kohteen halutaan säilyvän paikallaan mahdollisimman pitkään, voisi kuitienkin jossain vaiheessa olla hyödyllistä estää vierailijoiden pääsy kokolattiamaton päälle. Tilan pystyy esittelemään myös niin, että kävijät seisovat kaakelipintaisen lattian osan päällä tai tarkastelevat tilaa olohuoneen ovelta. Kokolattiamaton peittäminen suojaavalla materiaalilla ei estä sen mekaanista hankautumista ja jos koko tilaan pääsystä estää, se hankaloittaa museokierrosten pitämistä. Maton voisi jättää joko kokonaan suojaamatta ja kävijöitä ohjattaisiin astumasta sen päälle. Toinen vaihtoehto on, että matolle pääsy estetään tilan pylväisiin kiinnitetyllä nauhalla. Yksi vaihtoehto on myös se, että maton kulumista seurataan tarkasti. Kun vaikuttaa siltä, että matossa on kulumisen merkkejä, voidaan tehdä tarkempi suojaussuunnitelma.

Kopion teettäminen maton tilalle on yksi vaihtoehto. Alkuperäinen matto voidaan luetteloida ja lisätä kokoelmiin, ja tilalle teetetään samanvärinen ja samalla tekniikalla valmistettu matto. Kopion teettämisessä tulee ottaa huomioon väri, tekniikka ja hinta. Onko olennaista, että matto on villasekoitematto vai voiko kopio olla kokonaan tekokuitua, jos se auttaa löytämään esimerkiksi oikean värin helpommin ja on edullisempi? Näitä seikkoja tulee harkita, jos tilalle teetetään kopio.

8 KOKOLATTIAMATTOJEN KORJAUS- JA SUOJAUSMENETELMÄT

Kirjaston ja ateljeetilan kokolattiamatot ovat joistain kohdin irronneet kiinnityksestään ja lähteneet purkautumaan. Matoille tehdään tarvittavat toimenpiteet lisävaurioiden ehkäisemiseksi.

Kokolattiamattojen korjaustoimenpiteet toteutetaan konservoinnin periaatteiden mukaisesti niin, että ne ovat pääosin poistettavissa. Tekstiilin konservoinnissa tulee ottaa huomioon käyttöön liittyvä vaurioituminen ja mitkä tekijät edistävät vaurioitumista. Kaikki materiaalit hajoavat jossain vaiheessa, mutta tekstiili on orgaaninen materiaali ja alttiimpi hajoamiselle. Tekstiiliä konservoidessa pyritään hidastamaan hajoamisprosessia ja se voi olla suoraan tekstiiliin kohdistuvaa esimerkiksi puhdistamista ja tukemista sekä ympäristöön kohdistuvaa esimerkiksi lämpötilaa ja valon määrää säätelemällä. (Koskinen & Lepolahti 2021, 8.)

Jotta kokolattiamaton hyvän kunnon säilyminen voidaan taata, tulisi kiinnittää huomiota myös maton puhdistusmenetelmiin. Jos tekstiilien hoidossa museossa ei pystytä käyttämään jatkuvasti ammattilaista, kuten konservaattoria, on hyvä käyttää kevyitä menetelmiä puhdistuksessa. Puhdistus kohdistuu tällöin vain pöly- likakertymien poistoon. (Semeri & Kiveliö 1983, 9.) Kokolattiamatto on museotekstiili, joten siihen käytetään erilaisia puhdistusmenetelmiä kuin tavallisiin kokolattiamattoihin. Matto on niin hyväkuntoinen, että se kestää imuroinnin. Imurissa tulee olla imutehon säätö, poistoilman suodatus sekä laadukkaat suulakkeet. (Rantala ym. 1989, 58.)

Kirjaston ja ateljeetilän kokolattiamatoille tehtiin ensin materiaali- ja kuntotutkimus. Materiaalitutkimukset tehtiin laboratoriossa ja kuntotutkimukset tehtiin silmämääräisesti ja lähtötilanne valokuvattiin.

Tämän jälkeen valittiin materiaalit, ja suunniteltiin työvaiheet. Korjattavat kohdat valmistellaan niin, että toimenpiteet ovat helppo toteuttaa. Korjattava alue puhdistetaan ensin imuroimalla pienellä suuttimella. Tämän jälkeen tehdään tekstiiliä tukevat toimenpiteet, jotta maton purkautuminen ei jatkuisi. Lopuksi matto kiinnitetään hyvin takaisin paikoilleen.

Mattojen tekstiiliä tukevat paikkaukset toteutetaan ompelemalla kanttinauha reunaa vasten sidepistoilla. Sidepistoja käytetään konservoinnissa tekstiilien vahvistamisessa, vaurioiden korjauksissa ja tukimateriaalien kiinnityksissä. Sidepistot on sovellettu kirjonnassa käytettävistä pistoista. Sidepistot ovat hyviä vahvistamiseen, sillä niillä saadaan tuettua tekstiilin molemmat puolet. Side-

pistossa on kaksi vaihetta, ensimmäinen on pitkä pisto ja toinen lyhyiden sitovien pistojen ompeleminen. Sidepistoilla saadaan korjattua kankaan poiskuluneita kohtia ja tekstiilin vauriokohta voidaan tukea tukitilkulla eli tässä työssä kanttinauhalla. Sidepistot eivät saa näkyä tekstiilissä niin, että ne muuttavat sen ulkonäköä. (Rantala ym. 1989, 76.)

8.1 Kirjaston kokolattiamaton korjaukset

Kirjaston matto on yläterassille johtavan puisen portaikon (kuva 22, s.44) alapuolelta osin irrallaan ja reuna on lähtenyt purkautumaan. Lattia on betonia ja kokolattiamaton alla on ruskea huopamatto. Kokolattiamatto ulottuu koko lattian yli. Portaikko on siirrettävissä. Kun kokolattiamatto käännettiin, ei sen alta löytynyt merkkejä korkkilinoleumista. Matto on koottu metrin levyisistä paloista ja palat on ommeltu yhteen. Pohjamateriaali on juuttipellavaa.

Kuva 24 Kuvassa oikealla ylhäällä puinen portaikko ja sen alla korjauskohta (Kajaluoto 2022)

Työ aloitettiin siirtämällä portaikko ja irrottamalla lattialista korjattavan alueen kohdalta. Korjattavan kohdan leveys oli 125 senttimetriä ja jalkalistan korkeus 5 senttimetriä. Listan irrottamisessa auttoi Alvar Aalto -säätön rakennustutkija Joni Rousku. Listan reuna sahattiin monitoimityökalulla kiinteän kirjahyllyn alareunan kohdalta irti, jotta lista saatiin poistettua.

Kuva 25 Korjattava alue (Kajaluoto 2022)

Maton alapuolella lattian reunaa pitkin kulkee puinen kiristyslista. Tämä nimitys on epävirallinen ja sitä käytetään tässä työssä. Toinen nimitys voisi olla mattolista, mutta kiristyslista on kuvaavampi. Listan alapuolelta on lyöty pienet naulat läpi niin, että naulan kärki on ylöspäin ja hieman seinää kohti viistossa. Listassa on leima, jossa lukee "carpet gripper", "made in great britain" ja "Smoothedge". Kuvassa 23 näkyy kiristyslista ja leima. Tämä viittaisi siihen, että materiaali on valmistettu Englannissa. Maton reuna on kiristetty listan päälle. Maton reuna kulkee lattialistan vieressä, ei sen alapuolella.

Kuva 26 Kokolattiamaton kiristyslista ja yläpuolella lattialistaa (Kajaluoto 2022)

Kun kiristyslista ja lattialista olivat irrotettu, maton reunan alle asetettiin juuttikankainen kanttinauha, ja sen alareuna kiinnitettiin maton reunaan sidepis-

toilla. Lankana käytettiin villalankaa. Kuvassa 27 kiristyslista ja lattialista on irrotettu ja maton reuna käännetty. Lattialista oli tiiliseinässä kiinni puutapeilla ja nauloilla. Kun lista oli saatu irti, matto ja alusmatto puhdistettiin huolellisesti imuroimalla. Maton kiristyslista irrotettiin myös työn ajaksi.

Kuva 27 Kuvassa listat irrotettu ja maton reuna käännetty (Kajaluoto 2022)

Kanttinauhasta leikattiin sopivan kokoinen pala maton alle tukipalaksi. Sidepistot aloitettiin vasemmasta kulmasta ja pitkä pisto tehtiin aina noin 10–15 senttimetrin pituisena. Pitkään pistoon ommeltiin lyhyet noin 0,5–1 senttimetrin pituiset sitovat pistot.

Kuva 28 Sidepistot ja kanttinauha (Kajaluoto 2022)

Kuvassa 28 (s. 49) näkyy kanttinauhan kiinnityksen aloittaminen sidepistoin villalangalla. Kanttinauhan reuna ommellaan maton reunaan kiinni. Sidepistoilla edettiin koko matka oikeaan kulmaan asti ja varmistettiin, että kanttinauhan reuna ulottuu jalkalistan alle. Kuvassa 29 näkyy kiinnitetty kanttinauha.

Kuva 29 Kanttinauha ommeltuna kiinni (Kajaluoto 2022)

Kun matto oli ommeltu kiinni kanttinauhaan, rispaantunut reuna liimattiin Prym Textil+ -tekstiiliiliimalla kiinni. Tekstiiliiliimassa ei ole liuottimia ja se on EVA-liima eli vinyyliasetaatti ja vinyylipolymeeriemulsio. Matosta purkautuneet langat käännettiin hieman maton ja kanttinauhan väliin niin, että reunasta tuli siisti. Toimenpide todennäköisesti estää myös reunan purkautumista. Tekstiiliiliimaan päädyttiin tässä kohtaa siksi, että matto on teollisesti valmistettu ja myös pohjassa on todennäköisesti modernia liimaa. Tekstiiliiliimaa tuli melko vähän ja se muuttuu kuivuessaan läpinäkyväksi. Korjaus on muilta osin purettavissa ja tekstiiliiliima ei ole niin vahvaa, että se vaikuttaisi radikaalisti maton ulkonäköön. Kuvassa 30 näkyy reunan siistiminen liimalla.

Kuva 30 Maton reunan liimaus (Kajaluoto 2022)

Kiristyslista ruuvattiin takaisin lattiaan kiinni ja maton reuna kiristettiin sen päälle. Lopuksi asennettiin jalkalista niin, että kanttinauhan reuna jäi listan ja seinä väliin. Kuvassa 28 näkyy kanttinauha ennen jalkalista asennusta. Kanttinauhan kiristys seinää vasten lattialistan avulla, vähentää hieman vetoa matosta niin, että se ei lähde uudestaan purkautumaan.

Kuva 31 Matto kiristettynä seinän viereen ennen jalkalistan kiinnittämistä (Kajaluoto 2022)

Tämän työn puitteissa haastateltiin puhelimitse Arvotekstiilipalvelu Tupulatäkin konservaattori Henna Koskista. Koskiselta (2022) tiedusteltiin, kestäkö villalanka, kun siihen tulee vetoa. Koskisen mukaan villalanka on yksi heikoimpia lankoja kestävyydeltään, mutta toisaalta se sulautuu parhaiten maton väriin ja materiaaliin, niin että konservointi ei näy. Koskinen myös mainitsi, että kokolattiamattojen korjauksia ei ole juuri tehty, joten on vaikea arvioida, miten sidepistot kestävät.

Kuva 32 Korjattu kokolattiamatto (Kajaluoto 2022)

Kuvassa 32 näkyy matto korjattuna. Kirjastotilassa ei juuri ole kävijöitä, sillä vierailijat eivät pääse tilaan. Näin ollen matolle ei tule juurikaan rasisitusta ja si-
depistot saattavat hyvinkin kestää. Lisäksi kanttinauha on lattialistan alla, joten se myös vähentää mattoon tulevaa vetoa.

Kirjaston kokolattiamaton seuraava korjattava kohta sijaitsi huoneen ikkunan ja kirjahyllyn kulmassa. Kuvassa 33 sivulla 49 näkyy korjauskohta punaisella viivalla merkittynä.

Kuva 33 Korjauskohta merkittynä punaisella viivalla (Kajaluoto 2022)

Matto oli irronnut kiinnityksestään ja reuna oli alkanut purkautumaan. Kirjahyllyn kohdalla ei ollut lattialistaa, vaan maton reuna oli kiinteän kirjahyllyn reuna vasten. Ikkunan puoleisella seinällä oli lattialista. Tässä kohtaa päätettiin olla irrottamatta lattialistaa, sillä se kulki koko ikkunan puoleisen seinän pituudelta. Maton reuna käännettiin ja sitä vasten asetettiin kanttinauha. Kuvassa 34 (s. 52) näkyy kanttinauhan kiinnitys.

Kuva 34 Kanttinauhan kiinnitys (Kajaluoto 2022)

Sidepistot aloitettiin vasemmasta reunasta. Sidepistot tehtiin samalla tavoin kuin ensimmäisessä kohdassa. Molempiin reunoihin ommeltiin kanttinauha, mutta lankana käytettiin tällä kertaa ruskeaa napinläpilankaa. Tässä kohtaa haastateltiin Kymenlaakson museon tutkijaa, Jaana Katajaa (2022). Kataja suositteli käyttämään napinläpilankaa. Napinläpilanka on sata prosenttista polyesteriä. Katajan mielestä korjaustoimenpide kuulosti muuten pätevältä. Napinläpilanka on erittäin vahva ompelulanka, ja sitä on käytetty myös konservoinnissa. Blyth (1999) kirjoittaa artikkelissaan käyttäneensä polyesterilankaa ja tukitilkkuja intialaisen maton konservoinnissa. Matto oli irronnut kulmasta, joten myös kirjahyllyn puoleiselle sivulle tehtiin samanlainen korjaus kanttinauhalla. Seuraavaksi siistittiin maton reuna niin, että reunasta purkautuneet langanpäät käännettiin maton ja kanttinauhan väliin. Tällä kertaa päätettiin käyttää konservoinnissa yleisesti käytettyä Lascaux 498HV -akryylliä, joka on vesiohenteinen ja sen ominaisuudet eivät muutu ajan kuluessa. Liima sopii tekstiileille ja liukenee asetoniin, tolueeniin ja tinneriin. Kuvassa 35 näkyy reunan liimaus.

Kuva 35 Oikealla näkyy liimattua maton reunaa (Kajaluoto 2022)

Seuraavaksi maton reunaa venytettiin kiristyslistan päälle. Koska lattialistaa ei irrotettu, kanttinauha jäi näkyviin. Kanttinauhan reuna työnnettiin varovasti lastan avulla lattialistan alle. Kirjahyllyn kohdalla reuna työnnettiin lastan avulla hyllyn alle. Kuvassa 36 näkyy valmis korjaus. Kanttinauha jäi hieman näkyviin lattialistan ja maton reunan välistä. Matto oli siitä kohtaa hieman enemmän purkautunut, joten korjaus ei kulje suoraan maton reunaa.

Kuva 36 Valmis korjaus ikkunan puolelta kuvattuna (Kajaluoto 2022)

Kokolattiamaton korjaus onnistui hyvin, ja kiinnitys tuntui kireältä. Kanttinauha pysyi hyvin listan ja hyllyn alla. Maton reunasta tuli siisti liiman avulla.

8.2 Kirjaston kokolattiamaton värjäys

Kirjaston kokolattiamaton pinta on osittain kulunut pois. Matosta on hävinnyt pintanukka, ja pellavajuuttinen pohjamateriaali on tullut näkyviin. Matto on kulunut työpöydän edestä. Kuluminen johtuu todennäköisesti tuolin liikuttelusta maton päällä. Kuvassa 37 (s. 55) näkyy maton pintanukan kulumaa.

Kuva 37 Kirjaston maton pintanukan kulumaa (Kajaluoto 2022)

Koskisen (2022) mukaan tekstiilikonservoinnissa ei yleensä värjätä tekstiilejä. Tässä työssä kokolattiamatto haluttiin siistiä yleisilmeeltään, niin että tilasta tulisi tasapainoisempi eikä katse hakeutuisi kuluneisiin kohtiin. Pohdinnan jälkeen tässä kohtaa päädyttiin käyttämään kangasmaalia. Ensimmäinen vaihtoehto oli tekstiilitussi tai kalligrafiatussi, mutta näistä ei löytynyt oikeaa sävyä. Kangasmaalia pystyy sekoittamaan, ja näin saatiin sopiva sävy. Maalina käytettiin Pentart kangas- ja nahkamaalia sävyissä tummanruskea ja musta. Kangasmaali on vesiohenteinen akryyli-maali. Kuvassa 35 näkyy valmistajan nettisivuilla antamat värisävyt. Tummanruskea maali oli tosiasiaassa paljon vaaleampaa kuin värimallin sävy.

Kuva 38 Mustan ja tummanruskean kangasmaalin sävyt (Pentart 2022)

Siveltimenä käytettiin keinokuituista tasapäistä sivellintä numero 5. Oikea sävy etsittiin testaamalla maalia juuttikankaiseen kanttinauhaan. Maalia sekoitus-
suhde oli 2:1 eli siihen tuli kaksi osaa ruskeaa ja yksi osa mustaa maalia.

Maalia sekoitettiin noin 30 millilitraa kerrallaan ja se ohennettiin vedellä. Valmiin maalin sekoitussuhde oli 3:1 eli siihen tuli 3 osaa maalia ja yksi osa vettä.

Maton värjäys aloitettiin huoneen perältä. Maalia levitettiin siveltimellä maton pituussuunnassa pyrkien levittämään maalia ainoastaan vaaleaan kuituun. Kokolattiamaton nukka on tummanruskea ja pohjamateriaali on vaalea, joten maalin tuli olla hieman läpikuultavaa, muuten pintanukka olisi tummunut liikaa. Väri levisi myös tummaan pintanukkaan. Kuvassa 39 näkyy sauman kohdalla värjättyä aluetta.

Kuva 39 Sauman kohdalla näkyy värjätty osio (Kajaluoto 2022)

Aluksi värjättiin pieniä alueita ja annettiin värin kuivua noin puoli tuntia. Näin edettiin pikkuhiljaa suurempiin alueisiin. Kun maton kuluneet kohdat oli värjätty ja väri oli kuivunut, pintaa harjattiin. Maalia oli imeytynyt myös pintanukaan, joten sitä koitettiin häivyttää hieromalla pintaa juuttikankaalla. Harjaus tuntui toimivan ja väri tasoittui hieman. Kokolattiamaton värjäys onnistui melko hyvin, kuluneet kohdat jäivät ainoastaan hieman kuultamaan läpi. Jos olisi pyritty täysin peittävään lopputulokseen, olisi riskinä ollut myös pintanukan liika tummuminen.

Kuva 40 Maton värjäys ennen ja jälkeen (Kajaluoto 2022)

Kuvassa 37 näkyy maton väri oikealla ennen värjäystä ja vasemmalla värjäyksen jälkeen. Pinta on selkeästi tasaisempi, eikä värjäys ole liian tumma. Mattoa värjättiin kauttaaltaan ja suurin alue oli huoneen keskellä. Lopuksi värjättiin vielä mattojen korjauskohdista lattialistan ja maton välistä pilkottavat kanttinauhat. Lopputulos häivytti kanttinauhan hyvin näkyvistä.

8.3 Ateljeetilan kokolattiamaton korjaus

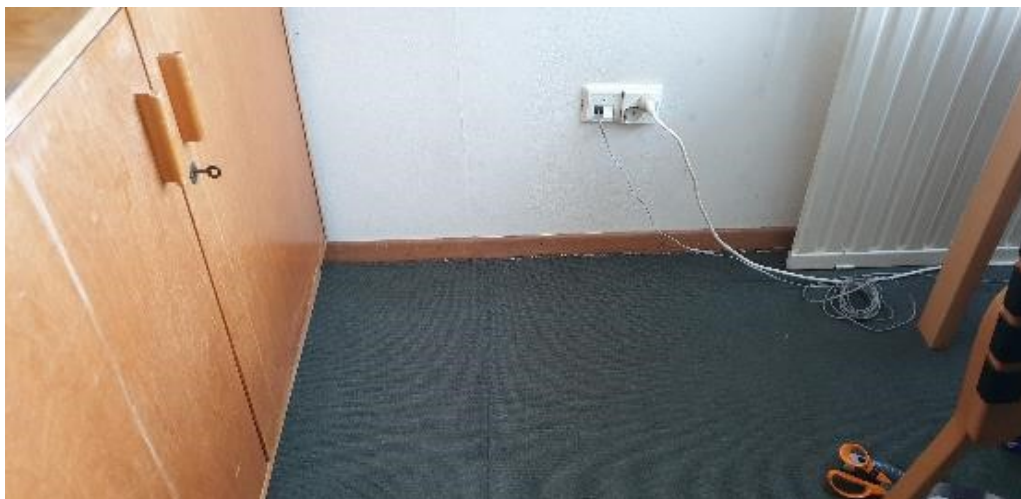
Seuraavaksi työstiin ateljeen kokolattiamatto. Se oli purkautunut samalla tavoin kuin kirjasto matto, ja irronnut alustasta. Maton alla on hupamatto, se on koostettu metrin levyisistä paloista ja palat on ommeltu yhteen. Kun mattoa käännettiin, ei alta löytynyt mitään merkkejä korkkilinoleumista. Vaurioitunut kohta oli patterin ja lipaston välissä. Työstettävän alueen kohdalla ollut lipasto

siirrettiin ja jalkalista irrotettiin Alvar Aalto -säätön konservaattorin Susanna Pusan avustuksella. Jalkalista irrotettiin pienellä sorkkaraudalla ja lastalla. Lista oli kiinni seinäpinnan huokolevyssä kahdella pitkällä naulalla. Korjattava alue sijaitsee kuvassa 41 länsiseinustalla mustan pilarin takana oikealla, lipaston ja patterin välissä.

Kuva 41 Korjattava alue länsiseinällä lipaston ja ikkunan välissä (Kajaluoto 2022)

Kun lista oli irrotettu, mattoa nostettiin alustasta niin, että kanttinauha saatiin asetettua maton alareunaa vasten. Maton kiristyslistaa ei tarvinnut tässä kohdalla irrottaa, se oli hyvin kiinni lattiassa. Ateljeen mattoon käytettiin myös sata prosenttista polyesteri napinläpilankaa. Ateljeetilassa on enemmän kävijöitä ja siihen kohdistuu enemmän rasitusta kuin kirjaston mattoon. Kävijäkierrokset kiertävät ateljeetilan, mutta kirjastoon ei ole pääsyä. Ateljeetilassa maton päällä oleva lipasto auttaa ehkäisemään rasitusta, sillä se pitää maton paikallaan korjattavan alueen kohdalta. (kuva 42, s. 58)

Kuva 42 Korjattava alue ateljeetilassa. (Kajaluoto 2022)

Kuvassa 43 näkyy maton reunaa ennen korjausta. Ompelu aloitettiin tällä kertaa vasemmalta, sillä patteri esti hieman työskentelyä. Kanttinauhan alareuna asetettiin maton reunaan. Pitkät sidepistot tehtiin noin 10–15 senttimetrin välein ja lyhyet pistot tehtiin noin 0,5–1 senttimetrin välein. Ohut ja liukas ompelulanka hankaloitti työtä, ja ateljeen matto on myös paksumpi kuin kirjaston matto. Kun kanttinauha oli ommeltu paikoilleen, maton purkautuneet hapsut liimattiin kanttinauhaan siististi kiinni.

Kuva 43 Ennen korjausta (Kajaluoto 2022)

Matto venytettiin takaisin kiristyslistan päälle ja kanttinauhan yläreuna jäi lattialistan taakse. Lattialista naulattiin uudestaan kiinni ja lipasto siirrettiin paikoilleen. Kanttinauha jäi näkyviin osittain noin 1 senttimetrin verran keskeltä, sillä siitä kohtaa matto oli purkautunut eniten. Kanttinauha näkyy ainoastaan aivan seinän vierestä katsoessa.

Kuva 44 kanttinauha kiristetty lattia-istun taakse (Kajaluoto 2022)

Korjaus onnistui hyvin, matto tuntui kiristyneen tiukemmin seinää vasten ja purkautumisen jatkuminen estettiin. Reunaan jäi näkyviin purkautuneita lan-koja, mutta se on kiinnitetty liimalla kanttinauhaan. Sidepistot on ommeltu purkautuneen kohdan alapuolelta kiinni kanttinauhaan. Reunaa ei saatu täysin siistiksi, mutta se on melko huomaamattomassa kohdassa.

9 TOIMENPIDE-EHDOTUKSET ALVAR AALTO -SÄÄTIÖLLE

Ateljeetilan kokolattiamaton jatkuva kulumisen tulee tulevaisuudessa vaikutta-maan maton ulkonäköön, jos sitä ei jossain vaiheessa estetä. On kuitenkin otettava myös huomioon asiakkaat, jotka talossa käyvät. Matto on vielä tällä hetkellä erittäin hyvässä kunnossa sen arvioitu ikä huomioon ottaen. Verrat-tuna kirjaston mattoon, ateljeetilan matto vaikuttaa paksummalta ja siinä ei ole vielä suuria pintanukan kulumisen merkkejä.

Järkevin ratkaisu tässä vaiheessa voisi olla maton kunnan seuranta. Maton suurimmat vauriot on korjattu ja niiden eteneminen on estetty. Jos vastaavaa vauriota ilmenee toisessa kohtaa, voidaan se korjata tässä tutkimuksessa teh-dyillä menetelmillä. Maton kunnan seurannassa tulee tarkkailla pintanukan ku-lumista, saumojen kuntoa sekä maton reunojen kuntoa.

Tekstiili on herkkä materiaali hankaukselle, joten myös imurointiin on hyvä kiinnittää huomiota. Imuroinnin tulisi tapahtua mahdollisimman pienellä imuteholla ja hellävaroen.

Jos jossain vaiheessa näyttää siltä, että matto ei enää kestä mekaanista rasitusta, voidaan kävijät ohjata tilan sivuille. Tilaan näkee melko hyvin takan edustalta sekä olohuoneen oviaukolta. Tässä tapauksessa saattaisi kuitenkin olla järkevää rajata matolle pääsy esimerkiksi tolppien ja narun avustuksella. Suojamatto ei välttämättä ole paras ratkaisu, sillä se aiheuttaa hankausta maton pintaan ja se saattaa myös vaikuttaa maton väriin.

Viimeinen vaihtoehto on kopion teettäminen matosta. Se ei kuitenkaan vielä pitkään aikaan ole ajankohtaista. Mattoa voidaan säilyttää vielä paikallaa, ja sen päällä kävely voidaan toistaiseksi sallia. Kunnon seuranta on tässä vaiheessa siis paras ratkaisu ja muita toimenpiteitä voidaan harkita, jos maton kunnossa ilmenee eteneviä muutoksia.

10 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys määräytyy sen mukaan, voiko tutkimusainestoa pitää luotettavana, onko tutkimus kokonaisuudessaan luotettava ja ovatko tutkimuksen tulokset valideja eli luotettavia. Tutkimuksen luotettavuudessa arvioidaan siis sen kokonaisvaltaista reliabiliteettia ja validiteettia. Käsi-työn ja muotoilun tutkimuksessa keskeisintä on tutkia, millainen tutkimuksen strategia on validi. Tutkimusta tulee käsitellä kokonaisuutena ja sitä tulee tarkastella kriittisesti. Tutkijan tulee pohtia myös sitä, vaikuttaako tulos oikealta. Laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan tutkimusstrategian sopivuutta tutkimuskohteeseen. (Anttila 1996, 402–403). Tämän tutkimuksen tulokset on tehty tieteellisten menetelmien avulla. Täysin samankaltaista tutkimusta ole aikaisemmin tehty. Tällä tutkimuksella tuotetaan uutta tietoa restauroinnin alalle.

Tutkimuksen luotettavuus perustuu siihen, että se on tieteellisestä näkökulmasta perusteltu ja että tutkimus on tehty rehellisesti, huolellisesti sekä tarkasti. Lisäksi tiedonhankinnassa tulee käyttää eettisiä ja tieteellisen tutkimuk-

sen mukaisia menetelmiä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tutkimuksessa on noudatettu oikeanlaisia tieteellisiä menetelmiä, ja tutkimus on tehty pätevin tutkimusmenetelmin.

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi on erilaista, kuin kvantitatiivisen. Määrällisessä tutkimuksessa luotettavuutta pohditaan tutkimuksen tunnuslukujen käytön ja otannan edustavuuden perusteella. Laadullisessa tutkimuksessa tärkeää on kohderyhmä sekä tutkimusasetelman oikeanlainen valinta. Kun tutkija analysoi aineistoa, on tärkeää, että teoreettista viitekehystä, teoreettisia käsitteitä ja tutkimusaineistosta nousevia käsitteitä suhteutetaan toisiinsa. (Anttila 1996, 407–408). Viitekehys oli selkeä ja yksinkertaisesti kuvattu ja käsitteet ovat melko suppeat, mutta kuvaavat.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus ilmenee suhteessa tutkittavaan ilmiöön. Kun pohditaan tutkimuksen luotettavuutta, pyritään vahvistamaan, että tutkimustulokset eivät ole satunnaisten asioiden seurausta. Tuloksista tehdään ne tulkinnat, joihin on päädytty. (Metsämuuronen 2006, 200). Tutkittava ilmiö oli hyvin rajattu ja selkeä, joten myös tulosten arviointi on varmaa ja se perustuu käytettyihin tutkimusmenetelmiin ja produktiiviseen työhön.

Tämän tutkimuksen laatua ja luotettavuutta on pyritty varmistamaan käyttämällä luotettavia ja tieteellisiä lähteitä. Tutkimuksen aihe on harvinainen ja erikoinen, joten lähteiden laadussa jouduttiin tyytymään osittain oppikirjoihin. Oppikirjat eivät yleisesti ottaen ole parhaita lähteitä. Suurin osa lähteistä oli kuitenkin alan asiantuntijoiden artikkeleita, haastatteluja ja tieteellisiä teoksia. Kokonaisuutena lähteiden käyttö oli melko laajaa ja myös kansainvälisiä lähteitä käytettiin. Tutkimusasetelma oli selkeä ja tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Tässä työssä pyrittiin löytämään oikeanlaiset korjausmenetelmät Alvar Aallon Riihitien kotitalon kokolattiamatoille. Korjausmenetelmät pyrittiin toteuttamaan

konservoinnin ja restauroinnin periaatteiden mukaisesti. Kirjaston kokolattiamaton retusointia testattiin ja se toteutettiin. Lisäksi pohdittiin merkitysanalyysin avulla, millä tavoin ateljeetilän kokolattiamaton voisi suojata.

Päätutkimuskysymys oli: Millä menetelmillä Alvar Aallon Riihitien kotitalon kokolattiamatto voidaan korjata? Alatutkimuskysymys oli: Tulisiko kokolattiamatto suojata jollain tavoin kulumiselta? Vastausta näihin kysymyksiin etsittiin tarkastelemalla kokolattiamattojen historiaa ja valmistusmenetelmiä. Tutkimuksen tueksi mattojen kuiduille tehtiin materiaalitutkimukset. Lattiapäällysteiden ja tekstiilien historiantutkimuksella taustoitettiin työtä. Suojauksen pohdinnan apuna käytettiin merkitysanalyysiä ja myös Alvar aallon perheen historiaa kotitalon historiaa tutkimalla saatiin tukea oikeiden menetelmien pohdintaan. Aallon kotitalon kokolattiamattojen valmistusmenetelmiä tutkittiin materiaalitutkimuksen avulla sekä tutkimalla rakennusalan kirjallisuutta. Kokolattiamattojen lopulliset konservointitoimenpiteet löydettiin tekstiilikonservoinnin kirjallisuuden avulla sekä haastatteleamalla alan asiantuntijoita.

Riihitien talon korjaushistoriaan ja maton asennukseen liittyviä tietoja ei tähän tutkimukseen löytynyt. Ainoa lähde oli Teija Isohaukan kirjoittama selvitys talosta. Alvar Aallon suunnittelemissa Finlandia-talossa ja Kelan päätoimitalossa on ollut kokolattiamattoja. Niillä saattaa olla yhteys Riihitien talon mattoihin, mutta mitään varmuutta asiasta ei löytynyt. Ainoa varma yhteys on sama rakennusaikakausi ja Alvar Aalto itse. Myös Kaarinan mattotehtaalla saattaa olla yhteys kokolattiamattoihin, kyseinen tehdas oli toimittanut Aallon muihin kohteisiin kokolattiamattoja.

Lähdeaineisto kokolattiamattojen historiasta Suomessa oli niukkaa. Turun Vanu Oy on ollut vuosisadan alussa merkittävä tekstiiliteollisuuden tuottaja ja he valmistivat myös kokolattiamattoja. Kauremaan (2021) kirja Turun Vanusta kertoo lyhyesti kokolattiamattojen valmistuksesta Suomessa. Kaukosen (1998) kirja avaa lattiapäällysteiden historiaa Suomessa.

Tutkimus aloitettiin tammikuun alussa. Maton korjaustoimenpiteet tehtiin tammikuun ja huhtikuun välisenä aikana vuonna 2022. Opinnäytetyö kirjoitettiin samaan aikaan. Tämä opinnäytetyö oli produktiivinen ja siinä käytettiin laadul-

lisiä menetelmiä. Aineistonhankintamenetelmiä olivat havainnointi, haastattelu, merkitysanalyysi ja historiantutkimus. Näiden menetelmien avulla saatiin vastaukset tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyössä löydettiin toimivat menetelmät mattojen korjaukseen ja saatiin aikaiseksi toimenpide-ehdotus Alvar Aalto -säätöille.

Historiantutkimuksen avulla saatiin tietoa kokolattiamattojen historiasta maailmalla ja Suomessa. Lähdeaineiston avulla selvitettiin myös kokolattiamattojen valmistusmenetelmät. Mattojen alkuperäisyyttä ei pystytty täysin varmistamaan, mutta valmistusmenetelmä ja materiaali viittaavat 1950-lukuun. Mattokulttuuri on Suomessa painottunut räsymattoihin ja suuret ja kalliit tehdasvalmisteiset matot ovat olleet harvinaisuus. Kokolattiamattoja on käytetty pääosin julkisissa rakennuksissa ja arvokohteissa.

Mattojen korjausmenetelmien löytämisessä auttoi tekstiilikonservoinnin kirjallisuus sekä asiantuntijahaastattelut. Näiden avulla saatiin vahvistus tekijän omiin alustaviin pohdintoihin korjauksen suhteen. Retusointiosuus toteutui pitkälti asiakkaan tarpeiden sekä tilan esteettisen ilmeen pohjalta.

Riihitien kotitalon korjaushistoriasta ei löytynyt tietoa. Tiedusteluja tehtiin Alvar Aalto -säätöön arkistolle opinnäytetyön ohjaajien Joni Rouskun ja Susanna Pusan kautta. Talosta on olemassa erilaisia aineistoja siellä tehdyistä korjauksista, mutta kokolattiamatoista ei löytynyt mitään.

Kokolattiamattojen valmistusmenetelmiä tutkimalla saatiin selville, että matto on todennäköisesti kutomalla valmistettu Wilton-matto. Tämä pääteltiin maton rakennetta ja kuituja tutkimalla ja lähdekirjallisuuden avulla. Tämä perustuu kuitenkin tekijän omaan arvioon ja lähteiden tulkintaan.

Mattojen alkuperää ei saatu tässä tutkimuksessa varmistettua, mutta suullisten tietojen mukaan ne olisi asennettu 1950-luvulla. Materiaalitutkimuksissa kävi ilmi, että matot ovat villasekoitemattoja, niissä on siis villaa ja tekokuituja. Tekokuitujen laatua ei tässä tutkimuksessa selvitetty. Jos matot ovat asennettu 1950-luvulla, niin niissä olevat tekokuidut saattavat olla nylonia, polyesteria tai polypropeenaa. Kiristyslistat, joilla kokolattiamatot olivat kiinni, ovat valmistettu leiman mukaan Englannissa. Tästä voisi päätellä, että matotkin

ovat englantilaista alkuperää ja siis mahdollisesti Wilton-mattoja. Wilton-mattoon viittaa myös mattojen paksuus, niiden alla oleva alushuopa ja juuttipellavapohja. Lisäksi pintanukka kulkee maton pohjaan asti, joka on Wilton-mattojen kudonnalle tyypillistä. 1950-luvulla kudottujen kokolattiamattojen alusmattoina on käytetty huopamattoa, ja kokolattiamattojen pohjamateriaali on ollut juuttia. Mattojen leveys viittaa myös niiden mahdolliseen ikään, sillä ennen tuftausmenetelmän keksimistä 1950-luvulla, matot valmistettiin korkeintaan metrin levyisistä kaistaleista. Molemmat matot oli koottu metrin levyisistä kaistaleista. Mitään varmaa ei voi sanoa, mutta moni seikka viittaa mattojen olevan 1950-luvulla asennettuja.

Lopulliset korjausmenetelmät löytyivät aluksi pohtimalla, miten maton irronneen ja purkautuneen kohdan voisi tukea. Sitä kautta lähdettiin etsimään menetelmiä tekstiilikonservoinnin kirjallisuudesta ja asiantuntijoita haastattelella. Konservoina korjausmenetelmänä päätettiin käyttää sidepistomenetelmää, joiden avulla saatiin tukipala eli kanttinauha maton reunaan kiinni. Tämän tukipalan avulla matto saatiin kiinnitettyä seinää vasten niin, että sen purkautuminen ei jatku ja se pysyy paikallaan. Toimenpiteet ovat myös konservoinnin periaatteiden mukaisesti purettavissa. Ainoastaan tekstiiliin käyttö kirjaston maton toisessa korjauskohdassa ei täytä tätä periaatetta, mutta se ei vaikuta kokonaisuuteen radikaalisti, sillä kyseessä oli ainoastaan maton reunasta purkautuneiden lankojen kiinnitys. Liimaamalla saatiin mattojen korjattu reuna siistiksi.

Lopputulos oli korjauksen suhteen siisti ja toimeksiantaja oli tyytyväinen tulokseen. Näillä korjaustoimenpiteillä maton purkautuminen saatiin ainakin toistaiseksi pysäytettyä. Korjaustoimenpiteisiin kuului myös kirjaston maton retusointi. Retusointimenetelmiin ei löytynyt ohjeita tekstiilikonservoinnista, sillä se ei kuulu konservoihin toimenpiteisiin tekstiilipuolella. Retusointi tehtiin asiakkaan toiveesta ja menetelmää pohdittiin yhdessä toimeksiantajan kanssa. Väriä lähdettiin etsimään taidetarvikkeiden puolelta ja materiaaliksi valikoitui kangasmaali. Pohdinnassa oli myös tekstiilitussit, mutta niistä ei löytynyt sopivaa sävyä. Kangasmaaleista saatiin sävytettyä oikea väri ja retusoinnin lopputulos oli hyvä.

Tässä tutkimuksessa tuotettiin ehdotus ateljeetilan kokolattiamaton suojauskelle. Tämän saavuttamiseksi tehtiin merkitysanalyysi ja pyrittiin selvittämään Riihitien talon maton historiaa. Varmuutta maton taustoista ei saatu, mutta merkitysanalyysin perusteella voidaan sanoa, että maton voi toistaiseksi jättää suojaamatta. Tulevaisuudessa on kuitenkin hyvä tarkkailla maton kulumista, kiinnittää huomiota puhdistustoimenpiteisiin ja seurata maton kuntoa tarkasti. Jos vaikuttaa siltä, että matto alkaa vaurioitumaan, voidaan pohtia suojausta estämällä pääsy tilaan, suojamatolla tai teettämällä matosta kopio.

Matot saatiin siis korjattua ja kirjaston maton retusoinnin lopputulos oli siisti. Menetelminä käytettiin samoja kuin muissa vastaavissa museotekstiileissä on käytetty. Tuloksena saatiin myös uutta tietoa kokolattiamattojen konservoinnista ja korjausmenetelmistä.

Tutkimuksessa oli tarkoitus selvittää, löytyykö kokolattiamattojen alta alkupe-
räistä korkkilinoleumia. Mattoja korjatessa, niiden alta ei löytynyt mitään merkkejä korkkilinoleumista. Betonilattia mattojen alla oli ruskeaksi maalattu, mutta sen merkitys jäi epäselväksi.

12 POHDINTA

Tämän työn luotettavuudesta voidaan sanoa, että se on riittävä. Lähdekirjallisuuden käytössä oli pieniä puutteita, sillä osa lähdeteoksista oli oppikirjoja. Toisaalta teoksia etsittiin ammattikorkeakoulujen, yliopiston ja kaupungin kirjastojen hakupalvelulla ja muilla tieteellisesti pätevillä hakukoneilla, eikä materiaalia löytynyt. Tämän vuoksi oli tyydyttävä joissain kohtaa oppikirjoista löytyneisiin tietoihin.

Muilta osin menetelmät olivat tieteellisen käytännön mukaisia. Haastatteluiden kohteena olivat tekstiilikonservoinnin asiantuntijoita. Korjausmenetelmiä etsittiin alan kirjallisuudesta ja merkitysanalyysin pohjalta tehtiin ehdotus säätiölle. Merkitysanalyysi on museoiden yleisesti hyväksymä menetelmä.

Tämän työn tekijällä ei ollut aiempaa kokemusta tekstiileistä. Alue oli täysin uusi, toisaalta interiöörit ovat tuttu aihe ja kokolattiamatot ovat kiinteä osa interiööriä. Tämän työn aikana opittiin uutta tekstiilialasta, tekstiilikonservoinnin tekniikoista sekä laajempaa lähteiden hakua ja niiden käyttöä. Historiantutkimuksen tulokset lattiapäällysteistä olivat osittain pirstaleisia, eikä kattavaa aikajanaa mattojen historiasta saatu kirjoitettua.

Tästä tutkimuksesta saadaan uutta tietoa kokolattiamattojen korjausmenetelmistä. Menetelmät itsessään eivät olleet uusia, mutta niitä ei luultavasti ole sovellettu kokolattiamattoihin. Kokolattiamatot ovat melko moderni ja kohtalaisen harvoin Suomessa käytetty materiaali. Suomessa ei ole samanlaista perinnettä kokolattiamattojen käytössä, kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Englannissa. Mattoihin käytetyt korjaavat menetelmät todennäköisesti kestävät toistaiseksi. Varsinkin kirjastotilassa korjaukset todennäköisesti kestävät, sillä se on suljettu tila. Merkitysanalyysin pohjalta tehty toimenpide-ehdotus säätiölle on toivon mukaan hyödyllinen. Tulevaisuudessa tulee tilanne, jolloin matto ei enää kestä kulutusta, sillä tekstiili on niin herkkä materiaali.

Tutkimuksen puitteissa käytiin Kansalliskirjastossa tutkimassa 1950-luvun sanomalehtimainoksia, mutta niistä ei löytynyt juuri mitään hyödyllistä. Vain yksittäisiä mainoksia sieltä täältä, ei mitään minkä olisi voinut yhdistää kohteeseen. Pienpainatteista ei löytynyt hyödyllistä tietoa tähän tutkimukseen. Matto- tehtaast Suomessa olivat haastavin osuus ja niistä oli vaikea löytää lähdetietoja. Haasteena maton alkuperän selvittämisessä oli kirjallisten lähteiden puute, ja lopulta pohdinnat maton alkuperästä ovat arvioita.

Muutamia seikat työn aikana jäivät mietityttämään. Ateljeen matto vaikuttaa paksummalta kuin kirjaston ja se on huomattavasti vähemmän kulunut. Kirjaston maton pinta on joistain kohdista kulunut kokonaan pois ja se vaikuttaa olevan myös painuneempi kuin ateljeen. Kummassakaan matossa ei ole nähtävää olevan muuten uv-valon vaikutuksesta tulleita haalistumia. Mattoa korjattaessa siirrettiin pitkään paikallaan olleita huonekaluja ja värieroja ei juuri löytynyt. Tekokuidut kestävät hyvin valoa, mutta villa on materiaalina arempi. Siksi herää epäily, ovatko matot sittenkään alkuperäisiä, vai olisiko ne vaihdettu jossain kohtaa? Tai onko ateljeen matto vaihdettu, koska se vaikuttaa paksummalta ja

uudemmalta. Toisaalta matot ovat selkeästi valmistusmenetelmiltään samanlaiset. Nukkaloimea ei ole leikattu auki ja kaistaleet, joista matot on koottu, ovat yhtä leveitä. Ateljeetilassa saumat kulkevat huoneen pitkän sivun mukaisesti ja kirjastotilassa saumat ovat poikittain. Tässä tutkimuksessa kallistuttiin kuitenkin siihen, että matot ovat todennäköisesti alkuperäisiä.

Yksi haaste työssä on konservointimenetelmien kestävyys. Koska täysin samanlaisia töitä ei ole aiemmin tehty, ei voi sanoa varmasti että ompeleet kestävät. Varsinkin ensimmäinen villalangalla tehty korjaus saattaa ajan kuluessa hajota. Työtä tehtäessä hieman hätäköitiin valintojen kanssa, eikä maltettu odottaa ennen kuin korjaukset tehtiin. Olisi pitänyt heti ensimmäisenä soittaa tekstiilikonservoinnin asiantuntijoille. Toisaalta villalangan kohdalla ajateltiin sen olevan väriltään parempi kuin polyesterilangan. Kun polyesterilankaa omeltiin mattoon, niin se hävisi hyvin kankaaseen. Tekstiilikonservoinnissa työstettävät objektit ovat yleensä museoesineitä, ja niitä säilytetään hyvin suojelluissa olosuhteissa. Riihitien talon matot sijaitsevat arkisemmissä olosuhteissa

Kun korjauksia tehtiin niin ateljeen maton painavuuden eron huomasi selkeästi. Mattoa oli hankalampi käsitellä kuin kirjaston mattoa. Toki ateljeetilaa ei ole käytetty välttämättä niin paljon, koska toimisto muutti pois vuonna 1955. Nukan kulumisen kirjaston matosta on voimakkainta juuri työpöydän edessä, missä on siirretty tuolia edestakaisin. Vastaavia jälkiä ei näy ateljeen matossa. Molemmissa huoneissa on myös tupakoitu paljon, ja myös se mietityttää, että miksi kummassakaan matossa ei näy tupakan polttamia jälkiä. Ateljeen pöydistä niitä löytyi. Peruskorjauksessa vuonna 2000–2001 molemmat matot on puhdistettu perusteellisesti tekstiilipesurilla tai vastaavalla. Tällä on todennäköisesti saatu ainakin hajut ja pahin lika irti. Kun katsoo hyvässä valossa ateljeen mattoa, voi siinä huomata tummia läikkiä ja likaisuutta siellä täällä. Mutta yleisilme on todella siisti.

Tämän tutkimuksen heikkoudet ovat käytettyjen menetelmien kestävyys ja tekijän osaamisen puute tekstiilialasta. Korjausmenetelmien kestävyydestä ei voi sanoa sataprosenttisella varmuudella kuinka kauan ne kestävät. Työ oli uudenlainen konservoinnin ja restauroinnin alalla ja jos korjaukset kestävät, niitä voidaan mahdollisesti hyödyntää jossain toisessa kohteessa.

Lattiapäällysteiden historiantutkimus maailmalla ja Suomessa jäi vajaaksi. Kuten aiemmin sanottu, lähteitä oli erittäin haastavaa löytää ja historia näiden osalta jäi osittain katkonaiseksi. Kattavaa janaa antiikin ajoista nykypäivään ei saatu. Tämä vaikuttaa myös työn logiikkaan ja sen selkeään järjestykseen. Tekijää jäi mietityttämään, olisiko joitain kohtia kannattanut jättää pois. Liian tiukka aikataulu aiheutti haasteita työn etenemisen logiikkaan. Yksityiskohdissa menttiin ehkä osittain liian syvälle yhteen aiheeseen siitä olematta kuitenkaan tulosten kannalta hyötyä. Esimerkiksi Aino ja Elsa Aallon henkilöhistoria oli ehkä hieman irrallinen osio. Ajatuksena sen taustalla oli tehdä selväksi kokolattiamattojen merkityksellisyys talon historiassa siellä asuneiden henkilöiden kautta. Yksityiskohdista voidaan mainita myös käsitteet, esimerkiksi kokolattiamaton kiristyslista on tähän työhön keksitty nimitys, sillä virallista nimitystä ei löytynyt. Toinen vaihtoehto oli mattolista, mutta se tarkoittaa hieman eri asiaa eri valmistajien verkkosivuilla.

Tämän tutkimuksen tulokset voivat toimia työohjeena, jos museokohteessa päädytään korjaamaan kokolattiamattoa. Jos vanhaa kokolattiamattoa halutaan säilyttää alkuperäisellä paikallaan mahdollisimman pitkään tämän työn menetelmät voivat olla sopivat. Menetelmää voi myös kehittää käyttämällä erilaisia materiaaleja.

Suojausmenetelmiin ei löytynyt yksiselitteistä vastausta, sillä objekti sijaitsee kotimuseossa ja suojelumenetelmissä täytyy ottaa huomioon myös kävijöiden kokemus. Tässä tapauksessa päädyttiin siihen, että seuranta on toistaiseksi riittävä ratkaisu.

Kehittämisen aiheena voisi olla kokonaisvaltaisempi kokolattiamattojen historian selvitys. Myös kokolattiamattojen konservointimenetelmiä voisi tutkia lisää. Esimerkiksi miten toimia erittäin vaurioituneiden mattojen kanssa. Kaiken kaikkiaan tutkimuksen päätarkoitus onnistui hyvin. Kokolattiamatot saatiin korjattua niin, että lopputulos oli siisti ja vaikuttaa kestävältä.

LÄHTEET

Aalto, E. 1992. Lattianpäällysteet ja päällystystyöt. Vantaa: Rakennusalan Kustantajat.

pa

Ahonen, T. & Aalto, K. 1992. Lattianpäällysteet ja päällystystyöt. Espoo: Rakennusalan kustantajat.

Ahonen, T. 1998. Lattiat. Helsinki: Opetushallitus.

Ahonen, T. Eskelinen, M. Pihkala, E. & Piironen, K. 1983. Maalaustyöt 3 lattioiden pintakäsittely ja päällystystyöt. Rakentajain kustannus Oy: Helsinki.

Alvar Aalto-säätiö. 2017. Alvar Aallon kotitalo. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.alvaraalto.fi/arkkitehtuuri/alvar-aallon-kotitalo/> [viitattu 8.2.2022].

Anttila, P. 1996. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Helsinki: Akatiimi Oy.

Anttila, P. 2005. Ilmaisuu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Hamina: Akatiimi Oy.

Blyth, V. 1999. The Indian Vase Carpet Fragment. Decisions and Discussions Prior to Conservation. WWW-dokumentti. Saatavissa:

<http://www.vam.ac.uk/content/journals/conservation-journal/issue-31/the-indian-vase-carpet-fragment-decisions-and-discussions-prior-to-conservation/> [viitattu:4.3.2022].

Boncamper, I.2004. Tekstiilioppi kuituraaka-aineet. 2. korjattu painos. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.

Häyhä, H., Jantunen, S., Paaskoski, L. 2015. Merkitysanalyysimenetelmä. Suomen museoliiton julkaisuja 64. Suomen museoliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.museoliitto.fi/doc/Merkitysanalyysimenetelma1.pdf> [viitattu 29.1.2022].

Isohauta, T. 2002. Alvar Aalto Riihitien talo 1935–36. Alvar Aalto -säätiö: Helsinki.

Isohauta, T. 2022. Taidehistorioitsija. Sähköpostiviesti. 2.2.2022. Periferia Design Ay.

Kataja, J. 2022. Tutkija. Puhelinkeskustelu. 16.2.2022. Kymenlaakson museon tutkija ja tekstiilikonservaattori.

Kaukonen, T. 1998. Kyynäräpohjaa, kortteliraitaa. Riepukeudonnaiset ja perinteiset lattiamatot. Helsinki: Akatiimi Oy.

Kauremaa, O. 2021. Varttoke vehe! Vanuliikke Tule! Kaarina: Olli Kauremaa.

Kielitoimiston sanakirja. 2022. Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. WWW-dokumentti. Saatavissa:

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/kokolattiamatto?searchMode=all> [viitattu 23.1.2022].

Koskinen, H. Tekstiilikonservaattori. Puhelinkeskustelu. 15.2.2022. Arvotekstiilipalvelu Tupulatäkki Oy.

Koskinen, H. & Leppilähti, T. Kirkon tekstiilit. Konservaattorin vinkkejä tekstiilien hoitoon. 2021. Inkoo: Tupulatäkki Oy.

Lukander, M. & Mannevaara, M. 2005. Finlandia-talon rakennushistoriaselvitys. Helsinki: Arkkitehtuuri- ja muotoilutoimisto Talli Oy. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.finlandiatalo.fi/app/uploads/2020/10/finlandia-talo_rakennushistoriaselvitys.pdf [viitattu 25.3.2022].

Lukkarinen, P. & Pakoma, K. 2012. Yksityistalo Aalto Helsinki. Jyväskylä & Helsinki: Alvar Aalto museot.

Markula, R. 2003. Tekstiilioppi. Helsinki: Werner Söderström Oy.

Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2. uudistettu painos. Helsinki: International Methelp Ky.

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. 1. painos. Helsinki: International Methelp Ky.

Mustonen, T. 2003. Kotien koti. *Arkkitehti* 5, 48-53.

Pappila, J. 2022. Kirjastonhoitaja. Sähköpostiviesti. 31.1.2022. Kela.

Ray, N. 2005. Alvar Aalto. New Haven and London: Yale University Press.

Rantala, A., Steiner-Kiljunen & Pakkala, L. 1989. Tekstiilikonservointi. Suomen museoliiton julkaisuja 35.

Rissanen, M., Räisänen, R., Parviainen, E., Suonsilta, H. 2017. Tekstiilien materiaalit. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4.html [viitattu: 4.2.2022].

Saarikangas, K. Kohtamisia kahviloissa. Teoksessa Sarantola-Weiss, M. (toim.) Yhteiset olohuoneet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Sarkkinen, E. 2006. Kela ylevöittää arjen. Kansaneläkelaitoksen päätoimitalo 50 vuoden iässä. Helsinki: Kansaneläkelaitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.kela.fi/documents/10180/12149/kela_50v.pdf [viitattu 25.3.2022].

Semeri, M. & Kiveliö, M. 1983. Tekstiilien hoito-ohjeita paikallismuseokäyttöön. Selvityksiä ja kannanottoja. Lahti: Lahden museolautakunta.

Suominen-Kokkonen, R. 2014. The Ideal Image of The Home. Teoksessa Laaksonen, E., Hipeli, M., Korvenmaa, P., Lahti, M., Tuomi, T. (toim.) Alvar Aalto Architect the Aalto house 1935–36. 2014. Helsinki: Alvar Aalto -säätiö.

Sheumaker, H. & Wajda, S. 2008. Material culture in America. Understanding everyday life. ABC-CLIO. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=JjVIAzj9qDQC&oi=fnd&pg=PR5&dq=history+of+floor+coverings&ots=emRw5eap8K&sig=Ua-1w2khIEI-YnWzSaotWGba-aM&redir_esc=y#v=onepage&q=history%20of%20floor%20coverings&f=true [viitattu 8.2.2022.]

Siikanen, L. 1988. Lattianpäällysteet. Helsinki: Rakentajain kustannus Oy.

Textile Network. 2017. The success story of a tufted carpet. Textile Network 22.12.2017. Verkkolehti. Saatavissa: <https://textile-network.com/en/Technical-Textiles/Textile-Flaechen/The-success-story-of-tufted-carpet> [viitattu 25.3.2022].

KUVALUETTELO

Kaikki kuvat ovat Noora Kajaluodon vuonna 2022 ottamia, ellei toisin mainita.

Kuva 1. Käsitekartta.

Kuva 2. Viitekehys.

Kuva 3. Riihitien talon kadun puoleinen julkisivu. Kuvakaappaus Alvar Aalto museon nettisivuilta. Maija Holma. Alvar Aalto museo. 2017. Saatavissa: <https://www.alvaraalto.fi/arkkitehtuuri/alvar-aallon-kotitalo/> [viitattu 20.2.2022].

Kuva 4. Kuva Alvar Aallosta ja Riihitien talon pihasta vuonna 1936 Finna.fi-tietopalvelusta. Arkkitehtuurin historian opetusdiat s.a.

Kuva 5. Riihitien talon alakerran pohjapiirustus. Kuvakaappaus Alvar Aalto museon nettisivuilta. Alvar Aalto museo. 2017. Saatavissa: <https://www.alvaraalto.fi/arkkitehtuuri/alvar-aallon-kotitalo/> [viitattu 20.2.2022.]

Kuva 6. Riihitien talon yläkerran pohjapiirustus. Kuvakaappaus Alvar Aalto museon nettisivuilta. Alvar Aalto museo. 2017. Saatavissa: <https://www.alvaraalto.fi/arkkitehtuuri/alvar-aallon-kotitalo/> [viitattu 20.2.2022.]

Kuva 7. Olohuoneen perältä näkyvä ateljeetilan oviaukko. Kuvakaappaus Alvar Aalto museon nettisivuilta. Maija Holma. Alvar Aalto museo. 2017. Saatavissa: <https://www.alvaraalto.fi/arkkitehtuuri/alvar-aallon-kotitalo/> [viitattu 20.2.2022.]

Kuva 8. Ateljeetilan länsiseinällä sijaitsee korjattava alue.

Kuva 9. Kirjasto.

Kuva 10. Wilton -maton rakenteita. Kuvakaappaus lattianpäällysteet ja päällystystyöt -kirjasta (s. 184). Ahonen, T. & Aalto, K. 1992. Espoo: Rakennusalan Kustantajat.

Kuva 11. Lähikuva kirjaston maton pinnasta.

Kuva 12. Näyte ateljeetilan matosta.

Kuva 13. Kirjaston maton nukkaloiimen mustan villakuidun suomurakenne, 20 x suurennos.

Kuva 14. Kirjaston maton maton nukkaloiimen vaalean villakuidun suomurakenne, 20 x suurennos.

Kuva 15. Kirjaston maton nukkaloiimen punainen tekokuitu, 20 x suurennos.

Kuva 16. Kirjaston maton loimilangan juuttikuitu, 10 x suurennos.

Kuva 17. Kirjaston kudelangon puuvillakuitu, 10 x suurennos.

Kuva 18. Lähikuva ateljeetilan maton pinnasta.

Kuva 19. Kirjaston maton nukkaloiimen vihreä tekokuitu, 20 x suurennos.

Kuva 20. Ateljeetilan maton nukkaloiimen villakuitu 20 x suurennos.

Kuva 21. Ateljeetilan maton kudelangon puuvillakuitu, 20 x suurennos.

Kuva 22. Ateljeetilan maton loimilangan juuttikuitu, 20 x suurennos.

Kuva 23 Ateljeetila.

Kuva 24. Kuvassa oikealla ylhäällä puinen portaikko ja sen alla korjauskohta.

Kuva 25. Korjattava alue.

Kuva 26. Kokolattiamaton kiristyslista ja yläpuolella lattialistaa.

Kuva 27. Kuvassa listat irrotettu ja maton reuna käännetty.

Kuva 28. Sidepistot ja kanttinauha.

Kuva 29. kanttinauha ommeltuna kiinni.

Kuva 30. Maton reunan liimaus.

Kuva 31. Matto kiristettynä seinän viereen ennen jalkalistan kiinnittämistä.

Kuva 32. Korjattu kokolattiamatto.

Kuva 33. Korjauskohta merkittynä punaisella viivalla.

Kuva 34. Kanttinauhan kiinnitys.

Kuva 35. Oikealla näkyy liimattua maton reunaa.

Kuva 36. valmis korjaus ikkunan puolelta kuvattuna.

Kuva 37. Kirjaston maton pintanukan kulumaa.

Kuva 38. Kuvakaappaus mustan ja tummanruskean kangasmaalin värisävyistä valmistajan nettisivuilta. Pentacolor Ltd. Saatavissa: https://www.pentart.eu/festes_szinezes/textilfestes/textil_and_borfes-tek_117321 [viitattu 29.3.2022.]

Kuva 39. Sauman kohdalla näkyy värjätty osio.

Kuva 40. Maton värjäys ennen ja jälkeen.

Kuva 41. Korjattava alue länsiseinällä lipaston ja ikkunan välissä.

Kuva 42. Korjattava kohta ateljeetilassa.

Kuva 43 Ennen korjausta.

Kuva 44 Kanttinauha kiristetty lattialistan taakse.

